

Kurum	:Işık Üniversitesi
Başlık	:29 Ekim Cumhuriyet Bayramı 100. Yıl Kutlama Programı
Konuşmacılar	:Prof. Dr. Hasan Bülent KAHRAMAN, Mehmet Serdar SARIGÜL, Emre KULABER, Prof. Dr. Emrah Safa GÜRKAN
Video Adresi	: https://youtu.be/HwCe-EKFiiQ?si=S3wOgRuvTK59vTTG
Yayın Tarihi	:31.10.2023

Sunucu: Sayın Mütevelli Heyeti Başkanım ve Mütevelli Heyetimizin Değerli Üyeleri, Sayın Rektörüm, Değerli Akademisyenlerimiz, Sevgili Öğrencilerimiz,

Cumhuriyetimizin 100. Yılı'nı gururla kutlamanın heyecanı içinde bugün burada bulunuyoruz. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı 100. Yıl Kutlama Programımıza hoş geldiniz. Cumhuriyet aydınlanmanın adıdır. Yüzyıl önce bugün yakılan bir meşaledir cumhuriyet. Cumhuriyet laiktir. Din temiz duygular içinde kalbimizde yaşasın diye. Cumhuriyet bir halkın özlemidir. Artık savaşlardan yorulmuş, yoksul ve viran kalmış ülkesinde yurtta barış, dünyada barıştır cumhuriyet. Şimdi sizlere Kurtuluş Savaşı'mızın eşsiz kumandanı, Cumhuriyetimizin kurucu Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları adına saygı duruşuna ardından İstiklal Marşı'mızı okumaya davet ediyorum.

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı Kutlama Programımızda ilk sözü Atatürkçü Düşünce Kulübü Başkanı Emre Kulaber'e bırakıyorum.

Emre Kulaber: Sayın Mütevelli Heyeti Başkanı, Sayın Rektörüm, Değerli Hocalarım, Arkadaşlarım ve Konuklar, Ulus olarak büyük bir zafere ulaştığımız kurtuluş mücadelemizi yeni bir güçlü devlete dönüştüren cumhuriyetin ilanının üzerinden yüzyıl geçmiş bulunmaktadır. Bugün hepimize kutlu olsun. Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün en büyük eseri olan Cumhuriyetimizin 100. kuruluş yıldönümünü büyük bir coşku ve gururla kutlamak, ulusun tükenmiş kaynaklarıyla yayılcıların dize getirerek bir mucize yaratan Atatürk'ü ve bu büyük mücadeleyi kaniyle imzalayan tüm cesaretli, onurlu insanları bir kez daha hatırlamak için burada bulunmaktayız. Bu güzel anlamlı günde herkesi sevgi ve saygıyla selamlıyorum. Cumhuriyet, tüm aşamaları çok iyi düşünülmüş siyasal, toplumsal, hukuksal ve kültürel alanlarda bir yenilenme, çağdaşlaşma ve aydınlanma tasarımıdır. Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk milletinin karakterine en uygun yönetim şekli olarak tanımladığı, demokrasiyi temel alan çağdaş ve akılcı bir yönetim sistemidir cumhuriyet. Cumhuriyetin ilanı ve Atatürk devrimleri Türkiye'nin evrensel değerlerini benimseme ve çağdaş dünyayla bütünleşme çabalarına hız kazandırmıştır. Atatürk, cumhuriyet ile yurttaşlarımızın insan olmanın erdemini yaşayabilecekleri siyasal ve toplumsal düzene ulaşmasını amaçlamıştır. Türk milletinin yediden yetmiş büyük fedakârlıklarla her türlü zorluk ve imkânsızlıklara rağmen yeniden dirilişinin tutsaklığa, köleliğe başkaldırışının ve millî egemenliğimizin kutlandığı bayramdır cumhuriyet.

Değerli Öğrenci Arkadaşlarım, bugün hâlâ birçok millet için benzersiz bir örnek oluşturan yüzyıllık uygarlaşma öykümüz biz gençlerin elinde büyüyüp gelişecektir. Büyük önderin dediği gibi bilim ve teknolojinin yol göstericiliğinde ulaşacağımızı biliyor ve bu yolda cumhuriyetin emanetçisi olarak hayata atıyoruz. Bu övüncü sürdürmek için dünyada yaşanan gelişmeleri takip ederek kaynaklarımızı doğru kullanmalıyız. Ülkemizin sahip olduğu kaynakları, zenginlikleri yok etmeden akılcı politikalar oluşturmalı, eğitime önem vermeli, bilim ve akıl yolundan ayrılmadan toplumun aydınlanması için yorulmadan, her birimizin geçmişte yaşananları unutmadan değerlerimize sahip çıkma eğitimi, yaratıcı, üretken olma zorunluluğumuz var. Tam bağımsız ve yüksek demokrasi için bu hedeflere ulaşmanın tek yolunun cumhuriyet olduğunu görmüştür ve cumhuriyeti bizlere armağan etmiştir. Cumhuriyetimizi Ata'mızın bize gösterdiği yolda tam bağımsız güçlü ve demokratik bir dünya devletine dönüştürmek tüm varlık ve değerleriyle sonsuza dek yaşatmak hepimizin vazgeçilmez sorumluluğudur. Gençliğe düşen en önemli görev; Türkiye Cumhuriyeti'nin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü savunmak ve Atatürk ilke ve inkılaplarını içselleştirmektir. Cumhuriyetimizin ve Atatürk'ün bize verdiği güç sayesinde görevimizi en iyi şekilde yerine getireceğiz. Ulusumuzun onurunu canı pahasına koruyan, varlığımızı borçlu olduğumuz insanları hiçbir zaman unutmadık. Bu büyük başarıyı gölgelemek, gizlemek isteyen her bireye, her topluma ve her topluluğa verecek yanıtımızın olduğunu tarih boyunca gösterdik. Bununla yüzleşebilecek olanlara tekrardan göstermeye hazırız.

Değerli Işıklılar, birçok farklı etnik kökenli insanın aynı ideale inanmasını sağlayarak ümmetten millet yaratan özgürlük ve bağımsızlık için hiçbir koşulu kabul etmeyen bilimsel düşünce yapısına, eğitime, sanata, spora ve kültüre önem verilmesini belirten yarattığı ulusun yönetim şekli olarak cumhuriyeti seçen ve ulusumuzun onurunu kurtarmak için bir an bile tereddüt etmeyen Ulu Önder Atatürk'e ve silah arkadaşlarına bu ülke için canını veren bütün şehitlerimize minnet duygularımı sunuyorum. Ne mutlu bize havamız, suyumuz, elektriğimiz bizim. Şarkılarımız, gülüşlerimiz özgür. Güzellikler yasak değil. Düşüncemiz tutsak değil. Karanlıklara doğmadık. Ne mutlu bize. Bayramınız kutlu olsun. Nice yüzyıllara. Teşekkür ederim.

Sunucu: Atatürkçü Düşünce Kulübü adına konuşan sevgili öğrencimiz Emre Kulaber'e teşekkür ediyoruz. Şimdi konuşmasını yapmak üzere Rektörümüz Prof. Dr. Sayın Hasan Bülent Kahraman'ı kürsüye davet ediyorum.

Hasan Bülent Kahraman: Mütevelli Heyetimizin Değerli Başkanı Sayın Mehmet Serdar Sarıgül, Mütevelli Heyetimizin Değerli Başkan Vekili Sayın Necdet Şenkal, Mütevelli Heyetimizin Hüseyin Şinasi Onur Hocam, Sayın Rektör Yardımcımız, Sayın Dekanlarımız, Değerli Hocalarımız, Işık Lisesinin Değerli Müdürü, Atatürkçü Düşünce Derneğinin Değerli Başkanı, hepiniz hoş geldiniz. Hepinizi sevgiler saygılarla selamlıyorum. Evet, biz bir bayram kutluyoruz. Bir bayram çoşkusu içinde olmamız gerekir. Herhangi bir bayram değil. Bu, bir bayramın en büyük bayramımızın 100. Yıldönümü dolayısıyla bu çoşku ve bu çoşkunun getireceği ışık ve bilinç içinde olması gerekir. Ben, başka bir konuşmamda da belirttiğim gibi Cumhuriyet'in 50. yılını yaşadım. 1973 yılıydı ve şimdi Birinci Boğaz Köprüsü dediğimiz köprü'nün açılışı yapılıyordu. Yurtdışından bazı sanatçılar gelmişti. İnsanlar büyük bir heyecan ve çoşku içindeydi. 50. yıl 100. yıl kadar önemlidir. Hatta belki 100. yıldan da daha önemlidir çünkü 50'yi görmek o kadar kolay değil. O törenleri tek kanallı siyah beyaz TRT televizyonundan izlerken kendi kendime çok berrak bir biçimde hatırlıyorum. Her şeyi berrak bir şekilde hatırladığım gibi acaba 100. yılı görür müyüm? 100. yılda kaç yaşında olacağım hesap ettim bugünkü yaşım ortaya çıktı. Söylemeyeceğim o yaşın kaç olduğunu ama şöyle bir nedenden ötürü söylemem gerekir. 66 yaşında olurum dedim o zaman. O zaman Türkiye'de erkekler için beklenen yaş ortalaması 65 idi. Bir gün bir sınıfta ders dinlerken öğretmenimiz geldi. Tahtaya bir altı yazdı bir de beş yazdı. Bu dedi: "İnsanların genellikle öldüğü

yaş” dedi. Hepimiz annemizin babamızın yaşını hesapladık ve ağlamaya başladık. Yani az ömürleri kalmış diye. O düşünceyle duyguyla ben galiba göremem dedim. 66 yaşında olurum göremem dedim. Görmek varmış hem de böyle bir günde böyle bir konumda bunu görüyorum. İnsan ömrü içinde yüzyıl uzun bir zamandır. Bizden sonraki nesil için doğal bir yaş olacaktır muhtemelen yüzyıl ama bizim kuşağımız için henüz yüzyıl o kadar da kolay aşılacak bir zaman değil. Uluslar kendilerini sonsuza tarihleyerek var olurlar ve tüm değerlendirmelerini bu şekilde yaparlar. Bazı uluslararası problemler ortaya çıktığı zaman deneyimli devlet adamları der ki: “Biz bunu şimdi böyle yapalım. 400-500 sene sonra ne olacağını bugünden bilemeyiz.” Ama insan zaman dediğim, benim insan zaman dediğim ve genellikle 30 yıllı sınırlı olan bir süre açısından bakarsanız, yüzyıl 3 otuz yıldan daha artık, daha fazla bir süredir. Bu yönden bakarsanız Cumhuriyetin 100. Yılı, bizim uzun bir tarihi yaşamış olduğumuzu gösteriyor ama ulusların tarihi itibariyle, tarihin sonsuzluğu itibariyle bakarsanız yüzyıl çok genç bir zamandır. O olgu neyse, o olgunun henüz çok genç bir yaşıdır. Bizim cumhuriyetimizde bu açıdan 100. yılında henüz genç bir cumhuriyettir ve daha gelişmeye açık olan cumhuriyettir. Kaldı ki cumhuriyetler insanlık tarihinde eğer Roma Cumhuriyeti’ni bir yana bırakırsanız o kadar kökü eskiye giden bir yönetim biçimi değildir. Bizim hiç hatırlamadığımız sebeplerine biraz değineceğim. Hiç aklımıza getirmediğimiz Amerikan Cumhuriyeti 1776 yılında ilan edilmiştir ve bugün 237 yaşındadır. Bizim cumhuriyetimizi bütün düşünce sistematığıyla, bütün kurumlarıyla, bütün muhakemesiyle devraldığımız, etkilendiğimiz Fransız Cumhuriyeti ise ki 1789 doğumlu olduğunu söylersek 234 yaşındadır. Biz de 100 yaşında bir cumhuriyete sahibiz. Hâlâ gelişen, güçlenen, önü açık yapması gereken çok şey olan bir cumhuriyetten söz ediyoruz. Cumhuriyet nedir? Cumhuriyet nedir? Böyle bir günde sorulması gereken ilk soru budur. Bu konuşmanın birkaç yerinde buna değineceğim. Cumhuriyet aslında, bir siyaset bilimci olarak söyleyeyim, kendi dinamikleri ve kendisini meydana getiren koşullar açısından bakarsanız, devlet yöneticisini kimin seçeceğine, devlet yöneticisinin kim olduğuna karar verilen bir yönetimdir. 1923 yılında Cumhuriyet ilan edilmeden önce herkesin ortaokul ders kitaplarında okuduğu, öğrendiği hükûmet bunalımının çözümü doğrudan doğruya bu anlayış çerçevesinde olmuştur. Yani Atatürk’ün “Yarın Cumhuriyet’i ilan edeceğiz.” sözü cumhuriyetin aniden, gökten indiği anlamına gelmez. Başka konuşmalarda yine ben ona değindim. Cumhuriyet biraz tekrar ona değineceğim. Cumhuriyet çok uzun bir oluşum dönemi, süreci, süresi sonunda Türkiye’de teşekkül etmiştir ve Atatürk bir entelektüel olarak o kapasitenin tamamına hakimdir. Ona da başka bir örnekle değineceğim. Yarın “Cumhuriyet’i ilan edeceğiz” bunun yarın bulunacağı anlamına gelir ve o bunalımın çözümü Atatürk’ün Cumhurbaşkanı olarak seçilmesidir. Dolayısıyla cumhuriyet şekil şartları itibariyle yerine getirilmek sureti sonunda Türkiye’de teessüs etmiştir, ortaya çıkmıştır. Peki, biz cumhuriyeti sadece bununla sınırlı olarak görebilir miyiz? Bunu da yine üç cumhuriyeti birbiriyle mukayese ederek cevaplandırayım. Michigan Üniversitesinden yakın bir arkadaşımın, bir siyaset bilimci arkadaşımın yazdığı bir kitap vardır. “Sister Revolutions” diye bu Fransız ve Amerikan cumhuriyetleri arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ortaya koyar. Çok değerli Türkçeye mutlaka çevrilmesi gereken bir kitaptır. Ben bunu onunla tartışırken, Türkiye Cumhuriyeti’nin de buraya bir mukayese edilmesi gerektiğini söyledim. Evet, bu mukayese çerçevesi içinden bakılırsa tekrar edeyim. Amerikalılar bir cumhuriyet olduklarını hatırlamazlar. Amerikalılar kökenlerinin bizim Likya dediğimiz Antalya civarında bulunan Likya Konfederasyonu’nda olan bir demokrasi olduklarına inanırlar. Cumhuriyet düşüncesi orada daha ikincildir. Amerika önce demokrasidir, sonra cumhuriyettir. Fransa’da ise cumhuriyet adeta “egzistansiyal” varoluşsal bir şeydir. Yani ne toplum ne de insanlar kendilerini cumhuriyet dışında telakki etmezler. Daha sol gruplara göre Fransa’da cumhuriyet biraz daha sağda kalan bir kavram olarak düşünülür ama hiçbir Fransız cumhuriyetin temel değerlerinden vazgeçmez. Bir tabir kullandım, temel değerler kavramından söz ettim. Türkiye’de de cumhuriyetin temel değerleri diye adeta mottolaşmış sloganlaşmış demeyeyim mottolaşmış bir deyim, bir tabir söz konusudur. 6

Cumhuriyetin bu verdiğim politik tanımı veya hukuki tanımı içinde öyle fazla da değeri yoktur. Ama bazı cumhuriyetler kurucu koşulları itibariyle bazı cumhuriyetler üzerine oturdukları zemin ve onu hazırlayan tarihsel koşullar itibariyle evet, kendine özgü bazı değerler geliştirirler. Fransa'da bu böyledir. Fransa'da cumhuriyet terimi demokrasi teriminin önünde gelmez. Fransa demokrasiyi 1940'lı yıllardan sonra keşfetmiştir ki şimdi ele alacağım gibi 1789 Devrimi'yle Fransa'da devrim tamamlanmaz. 1830'da onların "Trois Glories" dediği yani 3 günlük zafer dediği 2. bir devrim vardır. Bu biraz monarşinin yapısıyla içe dönük bir devrimdir ama devrimdir. 1848 yılında yaşadıkları komün ise bütün Avrupa'yı Polonya'dan Almanya'ya, Almanya'dan İtalya'ya kadar saran sarsan işçi sınıfı hareketlerinin bir sonucudur. Ama hâlâ demokrasi söz konusu değildir. Komünde dövüşenler elbette bazı başka kavramlar kullanmakla birlikte hâlâ "yaşasın cumhuriyet" demektedirler. Evet. O da yetmez. 1870'lerde Fransa'da yeni bir komün meydana gelir. O artık tamamen sosyalist bir harekettir. Bunu şunun için söylüyorum. Bu kadar geniş toplumsal hareketlere, bu kadar geniş tarihsel bir birikime sahip olmasına rağmen Fransa'da demokrasi cumhuriyeti önceliklemez. Neden? Çünkü Fransa cumhuriyetle birlikte henüz demokrasi kavramına ulaşmamıştır. Evet, Fransız Devrimi'nin Marat gibi, Saint-Just gibi, Robespierre gibi birtakım devrimcileri Babeuf gibi gençliğimde hayranlıkla okuduğum bu devrimciler "peuple" yani "halk" kelimesini kullanırsa da Fransa'da geçerli olan kelime henüz "peuple" halk değildir. Nedir? Nasyondur. Ulus, Fransız devrimin Alman romantizminden devralarak keşfettiği bir kavramdır ve cumhuriyeti ulusum söylenir. Peki, Fransız cumhuriyetinde yine halk kavramı yoktur. Yani var olmasına rağmen bu kadar kuvvetli değildir. O anlamda yoktur diyorum. Onun yerini alan başka bir kavram vardır. "Citoyen kavramı" citizen yani onlar bütün hitaplarını "les citoyens aux livres" yurttaşlar kitapları diye dile getirirler. Dolayısıyla bu büyük tarihe rağmen demokrasi Fransa'da 1945'ten sonra ortaya çıkan bir kavramdır. Demek ki cumhuriyet sadece yönetim biçimine, yönetime kimin nasıl geleceğine dair değil. Çeşitli tarihsel özgürlükler içinde kendine ait değerleri de üreten bir kavramdır. Kaldı ki iki şey daha söyleyeyim. Birincisi; İngiltere'de cumhuriyet yoktur ve İngilizler kendi ülkelerinde büyük Britanyalılar diyelim cumhuriyet olamayacağını açıkça yazar ve çizerler. Onlar da demokrasileriyle övünürler. Cumhuriyetsiz bir demokrasiden bahsediyoruz. Çeşitli devrimler vardır, çeşitli devrimler vardır ama İngiltere cumhuriyetsiz bir demokrasidir. Bunun altında yatan yine kendisini hazırlayan birtakım nedenler var. Biz kendi cumhuriyetimize dönecek olur isek, bu Fransız İhtilali'nin temel kavramlarından etkilenmiş olan cumhuriyet oldukça eski bir kavramdır. Bize birçok kavramı armağan eden Namık Kemal, bugün kendisini tanımladığımızdan epey farklı fakat çok önemli bir düşünürdü. Bize bir anlamda vatan kavramını Namık Kemal armağan etti. Bernard Lewis, bu konuda çok etkileyici uzun bir makale yazmıştı. Millet kavramını bugünkü politik kapsamıyla Namık Kemal armağan etmiştir. Namık Kemal'de halk kavramı mevcuttur. Cumhuriyet kavramı da bir anlamda mevcuttur. Çünkü Namık Kemal esas itibariyle monarşik bir anayasal rejimden söz ediyordu. Bunu da açıklayıcı promiselere kendi muhakemesi ve yetiştirme koşulları içinde mevcuttu. İslamın meşverete dayalı bir rejim olduğunu yani dayanışmaya dayalı bir rejim olduğunu öne sürerek, eğer bir parlamento kurulursa padişah meselelerin hâlinde çözümünde eğer o parlamentoyla meşveret ederse bunun temelli bir yönetim biçimi olduğunu düşünüyor idi ve Namık Kemal'de yine etkili olan kavram halk değil millettir. Bildiğiniz gibi Bolayır'da bulunan ve şimdi perişan hâli bir tartışma konusu olan mezar taşına "ölürsem görmeden millette ümid ettiğim feyzi. Yazılınsın sengi kabrimde vatan mahzun, ben mahzun" demişti. Bunu kendisi söylemişti. Mezar taşına da bu yazıldı. Yani millette bir feyz arıyor olgunluk arıyor. Eğer bunu görmeden ölürsem "Vatan mahzun, ben mahzun" diye yazılınsın diyor. Peki, sadece Tanzimat'ın 2. döneminde ki bu bir büyükelçiler, sefirler dönemidir ve onlarla kendisini biçimlendirir. Onların arasında sadece Sadık Rıfat Paşa bugünde bu Osmanlı siyasal düşüncesinin modernleşmesinin bakımından önemli olan bir söz söyler ve der ki: "Hükûmetler halk için mevzu olup, yoksa halk, hükûmetler" →

için mahluk değildir". Buradaki mahluk lafı yaratılmış demektir. Halk edilmiş demektir halk kelimesinin temelinde de bu kavram vardır. Yani hükûmetler halka hizmetle hükümlüdür, sorumludur. Yoksa halk hükûmetlere hizmet etmek için vardır denilemez, diyor idi Sadık Rıfat Paşa. Bu halk kavramı Osmanlıcada uzun bir süre cumhur kavramıyla karşılandı. Bizde yanlış bir biçimde Türkçede cümbür cemaat bir yere gitmekten bahsederiz. O aslında cumhur cemaat demektir. Cumhuriyet basbayağı halk anlamına gelir. Cumhuriyet kelimesi de bunun bir uzantısı olarak düşünülmelidir. Peki, bu sonradan çok etkili olan halk kavramına nereden gelindi, nasıl gelindi? denirse. Bu 1900'lerde 20. yüzyılın başında Rusya'da başlayan Narodnik hareketinden, Narodnizim hareketinden türeyerek gelir. Bunun en kuvvetli şekilde uygulayan ulus Çeklerdir. Bizim daha sonra oluşturacağımız, kuracağımız benim annemin babamın neslinin yetiştiği ve ölene kadar dillerinden düşürmediği halkevleri de aslında bir Çekoslovak modelidir. Ona bakılarak bu model ortaya getirilmiştir. Yani cumhuriyet göstermeye çalıştığım gibi kendisini adım adım oluşturur. Halk kavramının Rus düşünürlere gelmesi de Alman romantikleri arayıcılığıyla ve bilhassa hâlâ çok müracaat ettiğimiz, çok kullandığımız, çok tartıştığımız ulusçuluk düşüncesinin kurucularından, kökenlerinden biri olan Herder tarafından ortaya çıkartılmıştır. Bu romantik bir harekettir. Bunu baştan söyleyeyim. O kadar romantiktir ki halkın el değmemiş, yozlaşmamış, bozulmamış, çürümemiş, dokunulmamış, işlenmeye muhtaç herşeyin kaynağı olan bir kavramdır ve bunun esasını, özünü dil meydana getirir. Halkın kullandığı dil en temiz, arı dildir. Eğer o dil üzerinden hareket edilir ise, o zaman ulusun temel birliği sağlanabilir ve ulus dediğimiz kavram teşekkül eder. Unutmayın ki 1930'lardan itibaren Türkiye'deki en önemli hareket dilde özleşme hareketiydi ve bu hareket bire bir bu Alman düşünürlerinin getirdiği yorumlar çerçevesinde ortaya çıkmıştır ama bir öncesi vardır. 1911 yılında Selanik'te Ömer Seyfettin'in arkadaşlarıyla birlikte yayınladığı Genç Kalemler dergisinin ana çıkış noktası, bu dil özgünlüğü, halkın kullandığı dilin yeniden konuşma, yazışma, resmi dil hâline getirilmesidir. Türkiye'de 20. yüzyılın başında 1910'lu yıllarda ulusçuluğun bütün kavramları, koşulları ve kurumları teşekkül etmiştir. Dikkatinizi çekerim 1912 yılında sonradan yerini halkevlerine bırakacak olan Türk Ocakları kurulmuştur. Ziya Gökalp yayınladığı yazılar ve kitaplarla bu ulusçuluk düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Bunların özünü de halk kavramı meydana getirmektedir. 1918 yılında cephede Mustafa Kemal Paşa'nın taşıdığı sandığında taşıdığı ve okuduğu "bugün bitirdim" diye defterine yazdığı kitap Namık Kemal'in Makalat-ı Siyasiye'dir. Yani siyasi makaleler kitabıdır. Dolayısıyla bütün bu düşüncelere hakim olarak Mustafa Kemal cumhuriyet kavramına gelmiştir. Yoksa bunun bir gece içinde olduğunu söylemek bu büyük insanın entelektüel birikimini yok saymak anlamına gelir. Türkiye'deki cumhuriyetin bu kavramlardan etkilendiğini biliyoruz. Mustafa Kemal bir İttihatçiydi. İttihatçilerin önünde Jön Türkler vardı. Bu kavramları büyük ölçüde onlar hazırlamıştı. Mustafa Kemal onların farkındaydı, bilincindeydi. Onların üstünde düşünüyordu. Bir entelektüel olarak olağanüstü özelliği bir sentez yapabilme kapasitesidir Mustafa Kemal Atatürk'ün. Yani bir düşünceyi alıp onu hemen olduğu gibi uygulamak pek onun yöntemleri arasında değildir. Onu mutlaka dönüştürmek, bir bireşime, bir senteze ulaştırmak çabası vardır. Bu halk, cumhuriyet, millet kavramlarını da aynı şekilde kendi süzgecinden geçirerek oluşturuyor. Ve unutmayalım ki Ankara'ya geldikten sonra yayınladığı ilk metinlerden birisi nedir? Halkçılık Beyanname'si'dir. Bu hâlâ yeteri kadar okunmamış, izlenmemiş bir metindir. O metin okunursa bu tarif ettiğim vizyonun size söyleyeyim, orada mündemiç olduğu orada içerildiği açıkça görülür. Peki, bunlar cumhuriyeti kurmaya yeter mi veya Türkiye Cumhuriyeti'nin özgünlüğünü anlatmaya yeter mi? Eksik kalır. Eğer Atatürk'ü, Atatürkçülüğü folklorik, şematik bir gündelik mesele olmaktan çıkartır, onun reel değerleri, gerçek kapsamı üstünde düşünmeye başlarsak, o zaman bunları çok daha iyi kavrama imkânı buluruz. O kavrama imkânı bulacağımız o zor kavramlardan birisi; kurucu irade kavramıdır. Şimdi bu kavram bir papaz olan Sieyès'in 1789 Temmuz'da devrim olduktan sonra yazdığı küçük bir kitapta çıkar. Ben bu kitabın orijinalini merak ettim, gittim izini

sürdüm, gördüm. Gerçekten bu Fransız İhtilali döneminde yayınlanan bizim daha önce risale dediğimiz küçük kitapçıklardan biri. O Fransız İhtilali küçük kitapçıklar, risaleler ve bildirgeler yoluyla....Ben gençken vaktim çoktu. Onların peşinden antikacılardan, sahaflardan bulmaya çalışıyordum. O küçük kitapçıklardan birinde Sieyès, kurucu irade kavramını ortaya atar ama kitabı adı “Üçüncü Sınıf Nedir?” Qu'est-ce que le tiers état? What is The Third Class? Bu “état” tabii devlet demek ama durum anlamına da geldiği için sınıf anlamına da gelir. Sieyès der ki bizim toplumda ruhban sınıfı var, ruhban sınıfı var, aristokratlar var, hanedanlar var ve hanedanın etrafındaki insanlar var. Ve üstelik onlar Bourbonlar ve Orléanslar olarak bitmez tükenmez bir çatışma içindedirler. Onlar 1789 Bourbon Hanedanı'yla biter. 1830 onları devirip yerine Orléans Hanedanını getirmek çabasıdadır. Hâlâ bugün orada Duc d'Orléans vardır, vardır ve ona saygı da gösterilir. Peki, bu ruhban sınıfı, aristokrat sınıf ve hanedanların dışında bir grup var. Bu grup bu 3. sınıf halktır. Sonradan buna burjuvalar dendi ama halktır. Bu halkın iradesi devrimi gerçekleştirmiştir diye o kitabında yazar. Bugün hâlâ siyaset biliminde ve anayasa hukukunda en temel metindir. Kurucu irade nerede ve nasıl teşekkül edecek? Türkiye'de çok ilginç hâlâ incelenmeye muhtaç, işte benim Susan Don'a söylediğim gibi Türkiye'deki devrimin en çok ele alınması gereken yanı şudur. Türkiye'de Fransa'daki anlamıyla bir devrim yaşanmamıştır. Rusya'daki anlamıyla da bir devrim yaşanmamıştır. Ama Türkiye Cumhuriyeti'ndeki devrim Fransa'daki devrimden daha radikaldir. Rusya için bir şey söyleyemem. Tamamen farklıdır çünkü başka bir sınıf adına hareket eder. Demin 1848'de Avrupa'yı sol düşüncenin, sol hareketin, işçi hareketlerinin sarıp sarmaladığını söyledim. Marks'ın kapitalist zengin arkadaşı Friedrich Engels'le birlikte yazdığı Komünist Manifesto'nun tarihi 1848'dir. O coşku içinde yazılmıştır. O yüzden de son derece romantik güzel muhteşem bir metindir. Yani Rusya hareketi bu kökten kaynaklanır. Bizim benzerimiz olan Fransa'daki harekete bakınca demin söylediğim gibi kralın kellesini kesmişlerdir. Tamam. Marie Antoinette'e hâlâ ağlıyoruz, filmleri çevriliyor. Tamam. Ama sonra yeniden hanedan gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'ndeki radikalizm hilafetin ve hanedanlığın ortadan kaldırıldıktan sonra bir daha dönmemesidir. Bu nasıl oldu? Bu nasıl oldu? Bu büyük bir meşruiyet yani hukuksallık temeli içinde oldu. Bakın ilk günden itibaren daha henüz Mustafa Kemal Samsun'a çıkmadan önce Anadolu'da yerel kongreler yapılmıştı. Bunlar dağınık, Trakya Paşaeğli, doğu vesaire bölgelerinde ortaya çıkan kongrelerdi. Mustafa Kemal'in binlerce marifetinden biri ve en öncesi bütün bu kongreleri bir ortak payda ile toplamak ve onun hukuksallığını sağlamak olmuştur. Şimdi 1919 yılında 7-8 Temmuz gecesi rütbelerini söktükten sonra Mustafa Kemal'in hiçbir unvanı yoktur. Rusya geleneğinden türemiş, yetişmiş gelen bir asker olduğu için, askerliğin bu kurallarına da olağanüstü derece de saygı gösterdiği için Sakarya Savaşı bitip Türkiye Büyük Millet Meclisi kendisine Başkomutanlık rütbesi yani Müşirlik rütbesi verene kadar da hiçbir kararını herhangi bir askeri unvanla imzalamamıştır. Sadece Erzurum Kongresinde üstünde başka elbisesi olmadığı için askeri üniformayla katılmak istemiş. Kongre üyelerinden biri “Paşam önce üniformanızı değiştirin” demiştir. O da gidip etraftan birilerinden bir sivil elbise, ceket, birinden pantolon bulmak suretiyle sivilleşmiştir. Bütün kararlarını önce Heyet-i Temsiliye adına imzalamıştır. Ondan sonra da Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı olarak imzalamıştır. Ordular, Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularıdır. Genel Kurmayın veya bilmem Harbiye Nezâretinin falan orduları değildir. Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi kendisine Başkomutanlık görevini vermiştir. Kısacası Kurtuluş Savaşı'nı alttan yerel yönetimlerden, yerel örgütlenmelerden gelen Meclis yapmıştır. Bu kurucu iradenin bizatihi teşekkül ettiği bir noktadır. O Meclisin ilk işi anayasasını yapmaktır. Bundan daha ileri bir hukuk çerçevesi olabileceğini düşünmek mümkün de değildir. Bu meşruiyet kaynağı aynı zamanda cumhuriyeti ilan etmiştir. Yani cumhuriyet bir kişinin ilanıyla, bir kişinin kararıyla olmamıştır. Hazırlığı yapılmıştır. Tabii ki yapılacak. Tabii ki yapılacak. Ama o ana kadar Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı olan ve zaferden sonra tekrar üniformasını çıkararak sadece Türkiye Büyük Millet

Meclisi Başkanı olan Mustafa Kemal artık gazidir. Gazi Mustafa Kemal henüz Atatürk değildir. Bu defa Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı seçilmiştir. Dolayısıyla bir kere burada tarihin çok ilginç bir paradigması olarak kurucu iradenin teşekkülü ortaya çıkar ve bir devrim yoluyla değil. Devrimler kararını alan devrimlerin kararını alan bir meşruiyet kaynağı olarak halk bu doğrultuda teşekkül etmiş ve karar almaya başlamıştır.

Değerli Konuklar, cumhuriyetin değerleri sadece bunlarla mı sınırlıdır? Hayır değildir. Çünkü cumhuriyet hemen akabinde yine parlamentonun kararıyla o dönemlerde inkılap denen Atatürk'ün ilk defa bu dil özleşmesi nedeniyle Cumhuriyet Halk Partisinin son Kurultayında 1937 Kurultayında kullandığı kavramla devrimleri ifa eder, icra eder, ihata eder. Dolayısıyla devrim dediğimiz hadise yine bir parlamento, bir hukuksallık, bir meşruiyet zemininde cereyan eder. Dolayısıyla bunlar tabii ki bir tabii ki bir seçici ve yönetici siyasal elitin kararlarıyla şekillenir. Ama bir meşruiyet kaynağına dayanmak suretiyle ortaya çıkar. Bu kurucu elitin, siyasal elitin rolü o kadar yabana atılacak bir unsur değildir. Unutmayalım ki, Amerikan Devrimi'nin hazırlayıcısı olan Kurucu Babalar bütün o Madisonlar yazdıkları makalelerde The Federalist Papers isimli bir gazetede yayınladıkları makalelerde oradaki demokrasinin, anayasanın ve cumhuriyetin temel ilkelerini belirlemişlerdir. Bu kurucu elit olmadan siyasal elitin bu hareketi olmadan bunu biçimlendirmek mümkün değil. Burada bir çatışma veya bir çelişki söz konusu yani acaba cumhuriyetle demokrasi arasında bir gerilim söz konusu mudur? Şimdi şöyle düşünelim. Kurucu irade Abbé Sieyès'ten bahsettim. Bunun olduğu yerde aslında demokrasinin belki kurumsallaşmış halini görmüyoruz ama özüne ait değerleri, mevcudiyetini görebiliyoruz. Şimdi bir de başka bir boyutu var meselenin. O da şu; bize bir gecenin içinde armağan edildi gibi basitleştirici ifadelerden uzaklaşarak meseleyi daha derinlemesine ve entelektüel bir analizle ele alırsak cumhuriyetin temel kavramı Roma Cumhuriyeti'nin temel kavramı olan erdem kavramıdır "vertu". Atatürk'e soruyorlar: -"Cumhuriyet nedir?" -"Erdemdir" diyor. Bu Roma Cumhuriyeti'nden ve Fransız Cumhuriyeti'nin de devrıldığı mesele bu düşüncenin bir épistémè olarak ne kadar özgür ne kadar köklü ne kadar belirleyici bir kavram olmasıyla ilgilidir. Yani cumhuriyet özünde bir tipoloji yaratabilme çabasıdır. Şimdi buradan çok hızlı bir biçimde bu devrimler meselesinin birkaç boyutuna geleyim. Cumhuriyetle demokrasi arasında bir Çin seddi olmadığını söyledim. Ama bunlar birisinin mevcudiyeti için diğerinin mevcudiyetinin de mutlaka gerektiren ön gerektiren bir unsur değil. Ben kurucu iradenin nasıl bir mekanizma içinde işlediğini söyleyerek bu halk kavramından yürümek suretiyle demokrasinin çok daha kapsamlı bir biçimde temellendirileceği kanısındayım. İkinci bir olgudan söz edeyim: Hilafetin kaldırılması. Hilafetin kaldırılması. Bizim cumhuriyetimiz aslında 6 ay hilafetli bir cumhuriyet olarak devam etmiştir. Sonra hilafet kaldırılmıştır. Şimdi hilafetin kaldırılması nedir? Bir kere hilafet nedir? Hilafet, bizim sandığımızın aksine Antik Yunan düşüncesini çok iyi bilen Osmanlıların ve İslam felsefecilerinin Antik Yunan'da "nómos émpsychos" denen yani kralın adı, kralın tanrısal adı demek olan, onun karşılığı olan zillullahtır. Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir. Yine Roma hukukunda buna "Lex animata" denir. Yani canlı hukuk. Söylediği her sözün yasa olduğu kişi demektir. Niye? Çünkü gücünü yukarıdan Tanrı'dan almaktadır. Peki, bunu kaldırdığınız zaman ne yapıyorsunuz? Basit, popüler, popülist söylemle laikliğe geçiyorsunuz. Hiç öyle bir şey yok. Hiç öyle bir şey yok. İngiltere'de İngiltere'de şimdi kral daha önce kraliçe Anglikan kilisesinin başıydı. Hiç öyle bir şey yok. Orası laik değil mi? Oradaki mesele şu; demin söylediğim gibi kurucu irade nasıl teşekkül edecek? Hukukun meşruiyeti ne olacak? Bu açıdan bakarsanız laiklik bizim sandığımızın ve özdeşleştirdiğimiz bazı sembollerin baş örtüsü gibi, dinle devlet işlerinin ayrılması gibi kavramların çok ötesinde bir anlam içerir. Çünkü laiklik kelimesinin kökeninde "laikismós" kelimesi yatar. "Laikismós", halk demektir. Yani yönetimde yine halkın olması anlamına gelir. Bu halk yönetiminde olur. Ya doğrudan demokrasiye geçersiniz plebisiter iktidarı veya yönetimi oluşturursunuz ya da temsilciler

arayıcılığıyla parlamento üstünden halk kendi kendisini yönetmeye başlar. Bu bakımdan laiklik meselesinin laiklik meselesinin biçimsel şartlarının çok ötesinde bir kapasiteyle tartışılması gerekir ve yine demokrasimizin “constituante” kurucu elemanlarından en önemli olarak düşünülmelidir. Cumhuriyet bunu da irat etmiştir. Üçüncü hususa değineyim: Medeni Kanun. Medeni kanun sadece nasıl boşanacağımız, nasıl ayrılacağımız, nasıl ev alacağımız, nasıl ev satacağımız değildir. Tabii ki tabii ki Roma Hukuku bunları içerir ama başka şeyleri de içerir. Şimdi Roma Hukukunun özü olan “Corpus Luris Civilis” şu bulunduğum yerden google earthten ölçtüm 83.3 kilometre ötede yazıldı. Neresi bu? Bukoleon Sarayı. Bunu kim yazdı? Justinianus yazdı. Bu M.S. 539 yılında yazılmaya başlamış ve Orta Çağ Roma Hukukunun da temelini meydana getiren çabadır ve bir çırpıda da yazılmadı. Yani bunun önce bunun digestaları var. Bunların bu kanunların tamamına Codex Justinianus deniyor ve hepsinin toplamına da Instutianes Justinianus deniyor. Bu medeni kanun Orta Çağ’da da gelişmeye devam etti ve o zaman commentatores denen hukuk yorumcuları biz onlara kendi kültürümüzde şârihler diyoruz. Bunlar ya gloss marginalis kanunların kenarlarındaki boşluklara ya gloss interlineslere satır aralarına yazarak bu kanunları geliştirdiler. Ve bunlar esasen hayatın şerhi, örfi, hükmü biçimde düzenlenmesine değil bir lex animaya göre düzenlenmesine değil. Hayatın sivil haklar etrafında düzenlenmesine karar oluşturan, zemin oluşturan metinlerdi. Cumhuriyetin getirdiği 2. büyük veya 3. büyük hamle budur. Şimdi bunların hiçbirisi daha güçlü bir demokrasiye geçmenin önünde engel değil. Peki, bugün demokrasimizin sorunları var mı? Var. Cumhuriyetin yüzyıl boyunca bizim demokrasi sorunlarımız oldu mu? Oldu. Burası bir bilim kuruluşu burada bu ayrıntıları vurgulamadan gerçeğin tamamını görmüş olmayız. Neden? Bir temel nedenden bahsedeceğim ve onunla da bitireceğim. Türkiye’de cumhuriyeti benim şimdi literatürde arada sırada kullanıldığını da görerek sevindiğim İtalyan Markist düşünür Antonio Gramsci’den kaldırarak geliştirdiğim bir kavramla cumhuriyeti tarihsel blok kurmuştur. Bu ordu, bürokrasi ve aydınların ittifakıyla oluşmuş bir bürokrasidir. Bunun uzun bir tarihi vardır. Ben 2 kitap boyunca bunları yazdım. Bu aydınlar esasen bir devlet arıyorlardı. Yıkılan, kaybolan veya dönüştürülmesi kaybolmakta yıkılmakta olan bir devlete bir model arıyorlardı ve kabul edelim ki, cumhuriyet cumhuriyet bizde Türkiye Cumhuriyeti Devleti diye anımsanır veya anılır. Bu yanlışır! Böyle bir şey siyaset bilimi açısından kabul edilemez. Amerikan Cumhuriyeti Devleti, Fransız Cumhuriyeti Devleti denebilir mi! Devletin cumhuriyeti olur mu? O zaman halk baştan beri sözünü ettiğimiz bu kurucu irade devletin buyruğu altına girmiş oluyor. Halbuki bütün cumhuriyet düşüncesi bu kurucu iradenin ve halkın bunların üstünde olmasıyla ilişkili bir süreçtir. Biz, önce devleti oluşturup ondan sonra nasyonu, milleti oluşturmuş bir tarihten geliyoruz. Yakın dönem bizim cumhuriyet dönemi tarihimiz budur ve buna bağlı olarak da hâlâ hâlâ devletin çok hakim olduğu bir cumhuriyet yönetimi içinde yaşıyoruz. Bu sadece cumhuriyetin demin andığımız erdem değerlerine kısıtlama getiren bir yaklaşım değil. Aynı zamanda demokrasinin çok daha kısa bir süre de serpilip gelişmesine de engeller teşkil eden bir durumdur. Kabul edelim ki cumhuriyet tarihi aynı zamanda darbeler tarihidir. Bu çok üzücü bir şeydir ve cumhuriyet tarihimiz cumhuriyetin bürokratizasyonu ve bu tarihsel bloğun yönetim anlayışı Türkiye’de özellikle aydın sınıfının çok ciddi şekilde tahrip edilmesine yol açmıştır. Bunun örnekleri bitmiş, bu tamamlanmış bir süreç değil ve karşımızda duran ve devam eden bir dönemdir. Sadece “tepelerine balyoz gibi iniyoruz” söylemi bile bu vurguladığım hususu dile getirir. Cumhuriyetin özünde saklı duran fakat yeteri kadar güçlü olmayan 2. kavram, sivil toplumdur. Sivil toplum sadece dernekler, örgütler, birlikler değildir. Bundan çok daha geniş ve kapsamlı bir kavramdır. Bugün henüz orada değiliz. Sivil toplumun şu ya da bu şekilde çok güçlü olmadığı toplumlarda devletle yurttaş doğrudan doğruya karşı karşıya gelir. Sosyolojik tabiriyle söylersem taşıyıcı kurumlar devre dışındadır. Zaten hiç teşekkül etmemiştir. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti’nin 2. yüzyılına girerken Türkiye’nin sivil toplumla olan meselesini tamamlaması ve onu güçlendirmesidir. Üçüncüsü, cumhuriyet bir ulus devlet inşa etme prosesi olarak başladı. Bunda yanlış olan hiçbir şey yok. Osmanlı’ya bağlı bütün

unsurlar kendi ulus devletlerini kurduktan sonra ulus devletini en son kuran ülke Türkiye'dir veya Türklerdir. En son etnik grup Türklerdir diyeyim daha doğru ve tam tabiriyle. Buna bağlı olarak nüfus politikalarında, mülkiyet politikalarında, hukuk politikalarında çeşitli sorunlar, darlıklar, kısıtlamalar yaşandı. Birçok acılar çekildi. Cumhuriyetin 2. yüzyılına girerken kozmopolit bir demokrasiyi hedef alarak bu sorunları, bu kısıtlamaları aşmamız gerektiği kanısındayım. Bir dördüncü nokta ise, cumhuriyetin değerlerinden -ben de aynı tabiri kullanayım- laiklikten, bilimden, bilimin öncülüğünden ve diğer olgulardan ödün veren, onları kısıtlamaya kalkan hareketler söz konusudur. Bunları daha geniş demokratik kapsayıcı bir yaklaşım ile mutlaka cumhuriyetin bizatihi kendisini başka hiçbir şeye gerek kalmaksızın ve ondan daha önemlisi demokrasinin kendi kararıyla kapsamaya gerekir. Öyle zannediyorum ki, yıllarla birlikte cumhuriyetin anlattığım tarihsel çerçeve içinde kendi özgünlüğünü en üst düzeyde muhafaza eden cumhuriyeti 2. yüzyılına başlayacağız. Unutmayalım ki, inkılaplar, devrimler ilk günlerindeki konumda değiller. Çok daha gelişmiş, çok daha yeni anlamlar kazanmıştır. Bu toplumda yaşayan hiç kimsenin bu değerlerin hiç birisiyle en küçük bir problemi olduğunu düşünmüyorum. Toplum bundan daha fazlasına hazırdır ve beklemektedir. Bütün bunları değerlendirerek onların o hareketlerin demokratik açımların itici gücünü kullanarak Türkiye'nin önümüzdeki yüzyılda cumhuriyeti son derece de güçlü, etkin, işlevsel bir demokrasiye dönüştüreceğine ve cumhuriyetle o demokrasiyi bütünleştireceğine inanıyorum. Bu inançla hepinize sevgiler saygılar sunuyorum, hepinizin 100. Yıl Bayramını içtenlikle kutluyorum.

Sunucu: Rektör Hocamıza değerli konuşmaları için teşekkürlerimizi sunuyoruz. Şimdi konuşmasını yapmak üzere Mütevelli Heyeti Başkanımız Sayın Mehmet Serdar Sarıgül'ü kürsüye davet ediyorum.

Mehmet Serdar Sarıgül: Herkese Merhabalar, öncelikle bugün Hasan Hoca'mdan bugün kanonik olmayan bir konuşma rica etmiştik. Ama ders niteliğinde olan bu Cumhuriyet 100. Yıl konuşması bence çok önemli. Kendisine çok teşekkür ediyorum. Gerçekten sayısız rektör hocalarımız oldu. Ama bilgi birikimi, kapasitesi, Türkiye siyasi tarihi, Cumhuriyet tarihi konusunda en donanımlı, en bilgili hocalarımızdan biri bizim rektörümüz. Onunla ilgili olarak onur duyduğumuzu, kıvanç duyduğumuzu bir kez daha dile getirmek istiyorum ve kendisine biraz önceki alkışı yetersiz buluyorum. Lütfen salondan kuvvetli bir alkış rica ediyorum. Evet.

Sayın Mütevelli Heyet Başkan Vekilim, Sayın Mütevelli Heyeti Üyesi Şinasi Hocam, Çok Sayın Rektörüm, Sayın Rektör Yardımcım, Sayın Genel Sekreterim, Sayın Fakülte Dekanlarım, Sayın Meslek Yüksekokul Müdürüm, Sayın Öğrenci Dekanım, Sayın Değerli Hocalarımız, İdari Kadrolarımız, Işık Üniversitesinde Lisesinin Müdürü Hocam, Çok Değerli Konuk Hocamız, Kıymetli Arkadaşlar, hepinizi saygıyla sevgiyle selamlıyorum öncelikle. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 100. Yıldönümünü coşkuyla kutladığımız bu anlamlı günde yoğun duygularla gerçekten yoğun duygularla bir araya geldik. Türkiye Cumhuriyeti Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadroları Anadolu topraklarını işgale karşı korumak ve emperyalist devletlere karşı tam bağımsızlığını elde etmek için var gücüyle mücadele ederek çağdaş, demokratik ve laik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini 19 Mayıs 1919'da atmışlardır. 23 Nisan 1920'de Ulusal Egemenlik anlayışı kabul edilmiş, 29 Ekim 1923'te de en büyük devrimimiz olan Cumhuriyet ilan edilmiştir. Bugün geçmişimizden aldığımız güçle geçmişten geleceğe büyük umutlar ve emin adımlarla birlik ve beraberlik içerisinde yürüme günüdür. Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk milletinin karakterine ve geleneklerine en uygun idare olarak ifade ettiği dirilişin sembolü cumhuriyetimizin kuruluşunun 100. Yılı kutlamanın gururunu bir kez daha yaşayacağız. Ulusal egemenliğe giden yolda Türkiye Büyük Millet Meclisini açan saltanatın kaldırılmasında ve

cumhuriyetin ilanında büyük rol oynayan Mustafa Kemal Atatürk sonrasında Türk devrim hareketi içinde Türk ulusuna pek çok kazanım hediye eden bir lider olmuştur. Büyük Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün liderliğindeki ulusumuzun binbir emek ve fedakârlık ile kurduğu cumhuriyet tüm yurttaşlara parlak bir gelecek, onurlu bir yaşam ve eşitlik sağlamıştır. Büyük Önderimiz ve Başöğretmenimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün bizlere armağan ettiği çok büyük mücadelelerle kazanılan cumhuriyetimizi sahiplenmek, korumak ve yaşatmak hepimizin görevi. Burada bir nokta ya bu son cümlemi bir kez daha tekrarlamak istiyorum. Çok büyük mücadelelerle kazanılan cumhuriyetimizi sahiplenmek, korumak ve yaşatmak hepimizin görevidir. Burada biz yaştaki arkadaşlara da, siz gençlere de bence çok büyük bir iş düşüyor. Bunu lütfen bir taraf not edelim ve en büyük rehberimizin de Atatürk'ün "Gençliğe Hitabesi" olduğunu bir kez daha hatırlatmak isterim. Cumhuriyet rejimi fırsat eşitliğiyle birlikte çağdaş eğitim sistemini getirmiş, modern ve bağımsız bir ülke olma yolunda rotamızı belirlemiştir. Selanik'te idealist bir grup aydın tarafından kurulan Feyziye Mektepleri Vakfı cumhuriyetin kazanımları sayesinde çağı yakalayarak bugünlere ulaşmıştır. Feyziye Mektepleri Vakfı ve Işık Üniversitesi olarak cumhuriyetimizin koruyucusu olan bireyler yetiştiriyoruz. Ülkemizin geleceği için ilk önce iyi insan yetiştiren nitelikli bir eğitimin önemini vurgulamaya devam ediyoruz. Cumhuriyetimizin 100. Yılı kutlamanın gururunu yaşamakta olduğumuz bugünlerde Türkiye Cumhuriyeti devletini kuran Büyük Önder Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşları başta olmak üzere ülkemizin gelişmesinde ve ulusumuzun çağdaşlaşmasında emeği geçen tüm insanlarımıza şükranlarımı sunuyor, saygı ve minnetle anıyorum. Cumhuriyetin 100. Yılı ve Cumhuriyet Bayramınızı en içten duygularıyla kutluyorum. Saygılarımla.

Sunucu: Sayın Başkanımıza konuşmaları için teşekkürlerimizi sunuyoruz. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramımızın 100. Yılı kutlama Programımızın konuğu Rektörümüzün davetini kırmayarak kabul eden Prof. Dr. Emrah Safa Gürkan'ı kendisini kürsüye davet etmeden önce kısaca bilgi vermek istiyorum. 2003 yılında Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünden mezun olduktan sonra aynı üniversitenin Tarih Bölümünde Prof. Dr. Halil İnalçık'ın danışmanlığında "16. Yüzyılda Batı Akdeniz'de Osmanlı Korsanları" üzerine hazırladığı tezle 2006 yılında yüksek lisans derecesi aldı. Doktora çalışmalarını 2012 yılında Georgetown Üniversitesinde "Osmanlı-Habsburg rekabeti çerçevesinde 16. Yüzyıl Akdenizi'nde İstihbarat" konusu üzerine tamamladı. Medeniyetler arası diplomasi, saray hiyerarşileri, Osmanlı stratejisi ve karar alma mekanizması, serhat çalışmaları, korsanlık, kölelik ve ihtida konuları üzerine uzmanlaşan Gürkan çeşitli uluslararası dergilerde makaleler yayınladı. 2021 yılında profesör olan Gürkan İstanbul 29 Mayıs Üniversitesinde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde öğretim üyeliği yapmaktadır. "Cumhuriyete Giden Yol" başlıklı konuşmasını yapmak üzere Prof. Dr. Emrah Safa Gürkan Hoca'mı kürsüye davet ediyorum.

Emrah Safa Gürkan: Ben bugün cumhuriyeti anlamaktan bahsedeceğim. Başlığı değiştirdim çünkü cumhuriyetten ne anlamalıyız, cumhuriyet neyi başardı? Yani olayları anlatmak yerine biraz onun felsefesi çünkü anladımki benim insanların kafasında oluştuğunu düşündüğüm şeyler bazen oluşmamış olabiliyor. O yüzden cumhuriyeti anlamaktan bahsedeceğim. Anlamaktan önce cumhuriyeti bilmekle başlayalım. Şimdi bu iki kitabı hiç okumuş olan var mı aranızda çocuklar? Birkaç kişi. Mesela bu iki kitap çok temel kitaplardır. Biri, Atatürk üzerine yazılmış temeli geçelim Atatürk hemen hemen her yerde görüyoruz. Cumhuriyetin sembolü olmuş. Üzerinde siyasi bir mücadele de bazen dönüyor. Fakat Atatürk'le ilgili en iyi bilinen iki biyografi Türkiye'de zaten çok az satmıştır. Çok enteresan. Bunu mesela Napolyon'la Napolyon kurucu değil ama George Washington'la ya da ne bileyim çok sembol olmuş isimlerde olmayacak derece de az bir ilgi vardır. Dolayısıyla biz seviyoruz ama pek bilmiyoruz. Bugün biraz konuşmamı da bu minvalde anlatacağım. Yani bilmemenin bize neler kattığını? O yüzden cumhuriyetin yüzyılında yani bir ikinci yüzyılda cumhuriyetin gösterdiği hedefleri ilerletmek durumundaysak biraz bilmemiz lazım,

öğrenmemiz lazım. Bu minvalde konuşacağım. Çünkü bilmediğimiz zaman işte sloganlara indirgenmiş, birtakım işte belki sosyal medyada falan biblolaşmış bir şey kalıyor ortaya. Birtakım sloganlar var. Hassas olduğumuz değerler var ama o değerlerin ne olduğunu bilmiyoruz. İkinci cümlesinde kitsch açıklamalara, sloganlara düşüyoruz. Yani bir realite yok karşımızda bir nostalji var. Mucizelerle oluşmuş herhangi bir şekilde siyasi ya da realist bir bakış açısından değerlendirilmeyen bir süreç var. Bu 29 Ekim'in kendisinde bile var. Aslında 29 Ekim bir sembol olmasının dışında sistemin değişiminde dışında sadece bir parçadır. Tek bir güne şey yapamazsınız. 28 Ekim'de aslında Türkiye'de hemen hemen herkes 29 Ekim'de neler olabileceğini biliyordu. Hâlâ belki de halifelğin kaldırılmasına kadar süren bir mücadelenin sonucuydu ve sorayım. 28 Ekim'de bu ülkenin rejimi neydi ki zaten? Yani zaten saltanat yollanmıştı. Zaten saltanat yollanınca meşrutiyet olamazdı zaten cumhuriyetti. 29 Ekim çok anlaşılıyor ama başka bir mücadelenin şeyiydi. Devletin reisinin kim olacağı yani devleti kim temsil edecek? Çünkü Mustafa Kemal Meclis Başkanı hâlâ bir halife var. Hâlâ Osmanlı hanedanı etrafında dolaşan Mustafa Kemal'in de daha düne kadar çok yakın arkadaşı olan önemli paşalar var. Dolayısıyla 28 Ekim'de 29 Ekim'de olan iki şey var. Biri, kabine sistemi. Siyaset bilimi öğrencisi var mı burada? Rektörüm siyaset bilimci ama siyaset bilimi öğrencileri? Dersteler mi Hoca'm? Tamam onlara ayrıca şey etmiş oluruz. Aslında baktığımızda 29 Ekim'de olan olan iki şey var. Birincisi; güçlü bir yürütme kuruluyor. Çünkü Fransız İhtilali'nde de olduğu gibi "constituent" kelimesini kullandı Hoca'mız. Kurucu Meclislerde Meclis çok kuvvetlidir. Meclis çok kuvvetli olduğunda da kontrol edilemez. Kontrol edilemediğinde de tek bir merkezden yönetilecek bir inkılap için gerekli ivme sağlanamaz. 29 Ekim'de hem bu seçim sistemi daha doğrusu bakanların seçim sistemi değişmiştir. Çünkü 28 Ekim'de bakanlar tek tek seçilirdi. Tek tek seçilen bakanlar da istedikleri gibi düşürülebiliyordu. Ortalama süresi bir bir buçuk aydır. Bu dönemdeki bakanların iki aydır taş çatlasa. İkincisi de; cumhuriyet ilan edilerek aslında cumhuriyetin ilanından daha önemli bir şey yapıldı. Reisi cumhurluk makamı tesis edildi. Yani devleti temsil edecek kişinin kim olacağı ortaya çıktı. Dolayısıyla böyle bir günü sadece 29 Ekim olarak algılamamız lazım. 29 Ekim'in çok üstünde bir şeyle karşı karşıyayız. Gene Hocam değindi, bu kısmı şey geçeceğim. Cumhuriyet fikri tek başına bir şey değildir. Osmanlıların da uzun süredir bildiği şeylerdir. Siz laikliği de eklediniz. O daha geniş oldu. O yüzden burayı çok uzatmayacağım. Siz burayı çok güzel anlattınız çünkü ve cumhuriyet fikri aslında bize fikirler sanki böyle gökten bir fikir gelmişse bunun uygulanması ilk defa gündeme öyle değil. Cumhuriyet fikri Osmanlıların bilmediği bir şey değil. Osmanlılar 16-17. yüzyılda Lehistan'ı biliyor cumhuriyet diye Venedik'i biliyor. Kendi içinde cumhuriyet var. Çünkü cumhuriyet deyince herkesin oy kullandığı sistemlere demiyoruz biz. Aristokrat sadece aristokratların oy kullandığı cumhuriyetler çok yaygın. Atina'da bunlardan biriydi. Hatta universal suffrage dediğimiz şey ortaya çıkana kadar 19. yüzyılın sonu 20. yüzyılın başlarında genelde herkes de oy kullanmıyordu. Dolayısıyla Cezayir'de yeniçerilerin yönettiği ve yani bir Osmanlı vassalı olan haraçgüzar devleti olan Cezayir'de orayı yeniçeriler yönetiyordu ve oraya bir Yeniçeri Cumhuriyeti deniyordu ve Osmanlılar da bunun farkındaydı. Hatta 1730 İsyanı'ndan sonra Osmanlı hanedanlığının kaldırılıp bir cumhuriyet kurulması da gündeme gelmişti. O zaman kullanılan ifade Cumhuriyet ve Tecemmü Devleti diye dolayısıyla bir konsept olarak var. Benim tarihçiliğim de, yazdıklarım da, anlattıklarım da hep şu var. Yani teori çok önemli değildir. Pratik önemlidir. Akla gelmekle olsaydı bu iş Pablo Picasso yönetsin o zaman dünyayı. Önemli olan bunları realiteye dökebilecek manalı siyasal sonuçlar çıkarabilecek yani ütopyadan realiteye çevirebilecek birilerin çıkması. İşte cumhuriyet inkılaplarının olayı o. Onun dışında işte benim de fikirlerim var. Sosyal medyaya baksak Türkiye için herkesin üzerinde anlaştığı şeyler ama yapılamıyor ya da Amerika'daki sağlık sigortası gibi bir şey düşünün di mi? Mantıklı ama her insanın olmuyor. Olmayan ya da ne bileyim ırkçılıkla ilgili bir şeyin kaldırılması 20. yüzyılda hemen birçok insan bunun üzerinde ortak kanaat olarak uzlaşabilir ama bunu pratiğe dökmek

başka bir şeydir. Cumhuriyeti mümkün kılan şey nedir? İlk önce onu şey yapalım. Cumhuriyeti mümkün kılan şey 19. yüzyıl çok büyük bir değişim yüzyılı. Buna benzer bir süreç vardı. Ben çocuktum hasbelkader öyle böyle orada burada gazetelerde rastladığım bir şey sonradan bakayım deyince 1989 yılında Fransız İhtilali'nin ikinci yüzyılı kutlandı ve burada onlar bizim gibi kutlamadılar. Böyle şarkılarla değil yazarak da okuyarak da kutladılar. Çok güzel hakikaten tarihi mühim bütün metodolojik inceliklerini taşıyan bir kitap yazıldı. "Les Origines Culturelles de la Revolution Française" Fransız İhtilali'nin Kültürel Orijinleri diye sağda görüyorsunuz Roger Chartier bize şunu öğretti. İnsanlar Fransız İhtilali'ne giden yolda Voltaire okudukları için Fransız İhtilali olmadı. İnsanlar bu süreçte bir mental transformasyon geçirdi. Ne yapmış mesela insanların miraslarında kaç tane Ayet-el Kürsi onlarda Ave Maria okuması için para veriyor, kaç kişi kilisenin toprağına gömülmek istiyor? 1690'la 1790 yılları arasında okuma yazma oranları iki katına çıktığını görüyoruz. İnsanların dini sembollerle ilişkilerinin matematiksel olarak inanılmaz 2-3 kat düştüğünü görüyoruz. Yani zaten toplum sekülerleşiyor. Siz kiliseyi oraya yıkmaya gittiğiniz zaman zaten artık kilise gözüne değerini kaybetmiş durumda. Aynı şey Osmanlılarda da oldu benzer bir süreç. Yani Osmanlılarda da mesela nereden biliyoruz biz 1908 devriminin pratiğe dökülmesi. 1908 Devrimi'nden sonra Osmanlı hanedanı zaten elitler arasında en azında orta sınıf bürokratlar arasında İttihat Terakkiyi oluşturan, onların başını çekti ama sadece onlardan da oluşmayan bir güruh tarafından Osmanlı hanedanlığı monarşi fikri prestijini yitirmişti. Nereden biliyoruz? Cemal Paşa ile İttihat Terakkinin ilk üçlüsünden biri Mehmed Reşad V. Mehmed ile olan ilişkisinden yani "kafamı kızdırırsa onu oradan alırım" diyebiliyor artık otuz yaşlarındaki bir subay. Nereden biliyoruz? Enver'in, Enver Paşa'nın kendi hanedanını kuracağından bahsediliyor. Bu adam tamam yani Balkanlardan biri tamam bir subay, bir kurmay ama 1780 yılında 1820 yılında ya da 1730'da Patrona Halil Osmanlı hanedanlığı yerine kendi hanedanlığını kurmaktan bahsedemezdi. Nereden biliyoruz? Ankara basınında Vahdettin 1921-22'de en idealist küfürlerle başlığa alınıyor. Burada tekrarlamayayım. O zamanki şimdi bu aynı 1791-92-93'ü hatırlatan bir süreç ama bu front Fransası'nı hatırlatan bir süreç değil ya da ne bileyim 16. yüzyıldaki iç savaşları hatırlatan bir süreç değil. Dolayısıyla bir kralın düşmesi başka, krallık fikrinin düşmesi bambaşka bir şey. Böyle bir mental transformasyon var. Ve 1921 Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu o çok bilinmeyen, o 1920-21-22 yıllarını kimse bilmiyor zaten. Yani anlatılmıyor da böyle 19'dan 23'e atlıyoruz. Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu'nun bir anayasa olduğu söyleniyor ama aslında çok kısa bir metin. Aslında 1876 anayasasına bir ek. Orada ilk söylenen şey metinde padişahla ilgili hiçbir şey yok. "Hâkimiyet bilâ kaydü şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir." Kayıtsız şartsız diye çeviriyorlar sanki anlaşılmıyormuş gibi ama böyle de anlaşılıyor. İdare usulü halkın mukadderatını (kaderini) bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir (dayanır). Şimdi zaten adam Ankara'da topladığı zaman o ekip artık millî egemenliği kabul eder. Yani kimse millî egemenliği Vahdettin ve Damat Ferit hariç Abdülhamitçiler Abdülhamit'in göreve getirdiği kişiler artık o en azından bürokrasisini oluşturan orta sınıfta kimse artık millî egemenliği sorgulamıyor. Dolayısıyla bir mental transformasyon zaten gerçekleşmiş. Burada dediğim gibi peki Mustafa Kemal neyi başardı? Mustafa Kemal bu mental transformasyonu bazen bu mental transformasyonlar olur. Bir stabil bir şekilde realize olmasını sağladı. Burada fikir tek başına hiç birşeydir. Az öncede anlattığım. İşte bu biyadını doldurmuş bir rejimin fişini çekti ve burada daha çok vizyoner kavramı üzerine şey yapıyor. Çünkü reklam dünyası, tüketim dünyasında yaşıyoruz. Çünkü reklamcılar yazıyor bu metinleri. Vizyoner de vizyoner. Vizyoner olunca bilmeniz de gerekmiyor. Tamam mı vizyoner zaten düşünüyor. Düşünen çok yani Abdullah Cevdet de düşünüyor. Düşünen bulursunuz. Daha radikallerini de bulursunuz 1. Meclis konuşmalarına bakarsanız daha radikal şeyler söyleyen insanlar var. Önemli olan burada bir strateji stratejisyen olması. Birkaç örnek vereyim. Zaten cumhuriyet inkılaplarının bir kısmı hatta büyük bir çoğunluğu bir kısmı da demeyeyim büyük bir çoğunluğun eksiksiz hatta daha önce

gündeme gelmiştir Osmanlı'da. Mesela harf inkılabı oraya örneklerini yazdım. Ötekileri yazmadım biraz üşendim ama harf inkılabında var. Daha 1860'lardan başlıyor. Hatta uyguluyorlar bunu Hurûf-ı munfasılası için Encümen kuruyorlar. İşte şu yanda gördüğünüz hiç Osmanlıca bilen var mı? Tamam, ordu elifbâsı diyoruz, hatt-ı Enverî de diyoruz. Arap harflerinin ayrı yazılması. Çünkü Arap harfleriyle ilgili bela beraber yazıldığı için elyazısında okunması zor ve birçok probleme yol açıyor. Bakın ayrı harflerle orada yazma var. Latin harflerle yazılı bir Mors alfabesi, Türkçe Mors alfabesi yapılıyor. Sadece bu da değil, Medeni Kanun ki inkılapların arasında en önemlisidir. Çünkü bir şerhi düzeni "Ancien Régime"i paketleyip yollayan şeydir. Yani aslında Tevhîd-i Tedrîsât'la bence en önemli inkılap şey ona bakıyorsunuz. Hukuk-ı Aile Kararnamesi var 1917 yılında aynı şeyi yapmaya çalışıyorlar. Önemli olan bunları yapmaya çalışabilmek değil yapabilmek. Mustafa Kemal'inki işte o iş bitiricilik yani bir liderinde liderden de beklenebilecek şey odur zaten. Gene kapitülasyonların kaldırılması çok önemli bir reform. Bunları da Osmanlılar deniyor. Cumhuriyetin Mustafa Kemal'in özelliği o prestijle savaşın getirdiği prestij ve iki savaş arasında bir barış stabil ortamda bunları gerçekleştirebilmesi. Peki, cumhuriyet neyi başardı? Tamam madem bunları yaptı inkılapları yaptı hep söylüyorum 1927. Bunlar ne oldu? Yani Kurtuluş Savaşı'yla cumhuriyet neyi başardı? Bazı rakamlar var burada. Ben rakamlarla konuşmayı seviyorum. Çünkü tam edebiyat yapılacak dönemde biraz bence hard science yapılmalı bu anlamda. Biz nasıl bir ülke devraldığımızı bilmeden, burası çok önemli bütün Türkiye'deki siyasi kasırğa bundan kopuyor, biz ne devralığımız bilmeden nereye geldiğimizin takdirini yapamayız? Şimdi geçmişle ilgili çok fazla dezenformasyon oluyor. Bakın Türkiye 1927'de 13.5 milyon insan vardı. Almanya'da 60 milyon, Fransa'da 40 milyon. Şimdi bu ne anlama geliyor? Sanayileşmiş toplumlar mesela İngiltere niye sanayileşti? Bunu hep en önemli nedenlerinden biri işgücü fiyatları çıkmıştı, nüfus yüksekti ve kömür fiyatı düşüktü. Bu kadar basit yoksa o kömürü yani sanayileşmek istiyorsanız bir kere nüfusunuz olacak iş-talep yaratması açısından. Bu Osmanlı'nın da problemiydi. 1800 yılında Japonya'da 30 milyon adam yaşıyor 30 milyon. Osmanlı'nın tarihi boyunca 20 milyon adam yaşıyor. Fransa'dan Fransa'yla aynısınız 1750'de Osmanlı. Burada hâlâ ortaçağ üretkenliğinde bir şey var. Bu 16. yüzyılda da böyle Şevket Rado'nun çalışmaları var. Bugün diyoruz ya katma değersiz ekonomi işçi ücretleri Türkiye'de düşük ya Avrupa'da en düşük işçi ücretleri 16. yüzyılda da İstanbul'da. Bir ekonomik stagnation var. İkinci LIFE endeskte geçiyor DIYE, Valencia endeskte geçiyor. Dolayısıyla 13.5 milyonluk bir nüfusla sanayileşemez. Zaten sanayileşmemiş. Sanayi adına çok fazla bir şey yok. Bunların da %80'i köylerde. Köylerde makineleşme oranı %1 1920'lerin sonunda 220 tane traktör var. Aynı dönemde Amerika'da 220 bin tane yılda traktör üretiliyor. Yani böyle bir rakam 220 tane traktörünüz var. Ankara'dan doğuya tren yolunu biz 1930 yılında kutladık Sivas'ta. Ankara'dan doğuya gidemiyorsunuz. Şevket Süreyya yürüyerek gidiyor şeye Erzurum'a. Ankara İlk Meclise yürüyerek giden mebus var. Beraber lise yatakhaneğinde kalıp -sizin yurtları gördüm güzelmiş. Bilkentte bizim yurtları hatırlattı- o yurtlardan değil yani yatakhaneğinde kalıp yerde yatıp tabldot yeyip tavla oynuyorlar. Yani eğlencesi o bütün Ankara'da yapılabilecek tek şey o. Böyle bir ortamda kuruldu. Gene bakın New York'tan buğday almak, o kadar yol yok ki, New York'tan buğday almak daha ucuz %75 daha ucuz İç Anadolu'dan getirmekten. Çünkü hep kağnıların savaşı diyorlar. Adam kağnıyla savaşıp oradan trenle buğday yollamıyor. Onu da kağnıyla yolluyor yapabileceği birşey yok. Cumhuriyetin ilk 6 yılında ilk yıllarında 6 yaşından küçük çocuk ölüm oranları köylüde %45. Köylünün on çocuğunun beşi altıyı görmüyor. Tamam bunu anladık ha o köylü ama memurda da %35 daha da kötüsü çünkü bu bizde de üniversite memurunda %25 yani o zaman pek yok ama iş adamında da bu böyle. Yani siz örgün bir sağlık sistemi dahi kuramamışsınız. Ordu Sağlık Bürosunun raporu; köylülerin %80'i sağlığa uygun olmayan yerlerde yaşıyor, %14'ü sıtmal, %9'u frengili, %72'sinde bit var. Zaten 13.5 milyon bomboş bir Anadolu. Evlerin %98'inde doğru düzgün bir tuvalet yok. Yani hijyenik tuvalet yok. Tüm toprakların sadece %5'i işlenmiş. Bu çok mantıklı

bir rakam değil?! Başka da baktım. İşlenebilir topraklar 22-24 milyon hektar. Onun da 4-5 milyon hektarı zaten köylünün yarısının toprağı yok. Büyük ağaların ağalar da her toprağı ekmiyor. Güzel yerini ekiyorlar. Köylerin %20'sinde hiçbir tarım aracı yok. Hiçbir şey yok, elle hasat yapıyorlar. Ticari gübre yok, tohumluklar yok. 1930'larda çözülecek bu problemler. Sulama düzeni baraj yok. böyle bir ortam. Şimdi ilk başarısı cumhuriyetin şimdi Şevket Süreyya'nın meşhur bu kitabı da tavsiye ederim Tek Adam'ın da yazarıdır. Türkiye'nin bence merhum en ihmal edilmiş insanlarından biri. Bakın Rumeli öyle değil. Osmanlı'nın kökeni Osmanlı'nın Balkan devleti Rumelili oluşudur. Rumelili bir genç Anadolu'ya gelince ne görür? Şimdi bunlar okumuşlar kitaplarda işte Anadolu oradan çünkü Rumeli'de toprak kalmayınca ondan edebiyat yapılmış Balkanlarda Anadolu işte çok verimli, inanılmaz dinçiz, buradan yeniden bir imparatorluk kuracağız. Ve kendisi daha Osmanlı döneminde 1900 doğumlu sanırım kendisi genç 15-16 yaşlarında Anadolu'yu gördüğünde 17-18 yaşlarında şöyle diyor: "Fakat ne var ki gördüğüm Anadolu benim mektepte öğrendiğim yahut şiirlerde okuduğum, mektep şarkılarından haykırdığımız Anadolu'ya hiç benzemiyordu. Çağlayan sular, öten bülbüller, altın başaklar, altı üstü birbirinden zengin ve dünyanın hazinesi olan Anadolu her hâlde burası olmasa gerekti. Burası, dünya kabuğunun, çoktan ölmüş bir parçasıydı ki, yakan güneş, kavuran soğuk altında, kumları, kireçleri şerha şerha ufalanarak her gün biraz daha çölleşiyordu. Hayır Anadolu Rumeli çocuklarının rüyalarını dolduracak bir yer değildi." Şimdi kurucular da böyle bir şok var. Yani Anadolu o kadar verimsiz bir yer ki burada çok büyük söylenmiş bir yalandır. Açın Googlemape bakın burası Avrasya steplerinin bittiği noktadır. İran'da, Irak'ta, burada da ancak Çukurova gibi pamuk var. Bütün İslam dünyası bir çöl imparatorluğudur. O yüzden ticaret çok önemlidir. Tarımsal ürün fazlasına dayanmaz. O yüzden de feodalite yoktur. Bunlar böyle zamanında motivasyon olsun diye çıkmış gerçekler. Türkiye verimli bir ülke falan değil. Verimli yerleri var mikroklimatik yerleri var ama bir Fransa'yla karşılaştırırsanız bir Ukrayna'da böyle bir black soil elinize alırsanız yani anlıyorsunuz çok başka zaten bütün oranlar da bize bunu söylüyor. İşte cumhuriyet neyi başardı? Cumhuriyet işte yokluk içindeki bu ülkeden sanayileşmiş bir ülke yarattı. Ne kadar zor olduğunu anlatamam yani bi geç sanayileşen çok az ülke var bizim gibi. İşte hep Kore örneği veriliyor ama bir sürüsü de aslında sanayileşemiyor. Öyle ya da böyle bugüne geldik. İki, oturmuş stabil bir sistem yarattı. Osmanlı reformlarının zaten inkılaplar başka türlü olamazdı. Gerçi hayata geçirilmesinin en önemli nedenlerinden biri stabil bir sistem yok. Tanzimat'ı yapıyorsunuz 1839'da 1840 yılında belli şeylerden işte mültezimleri geri çağırarak zorunda kalıyorsunuz. Neden? Çünkü imparatorluk iflas ediyor. Bir şey oluyor o da Kırım Savaşı sonra 93 Harbi beş on sene de bir kriz çıkıyor. En azından iki savaş arasında hem rejimi oturtmak hem de inkılaplar yolunda mental transformasyonun pratiğe dökülmesini sağlamak mümkün. Ve bugün rejimin muhalifleri bile, bu cumhuriyetin en büyük başarısıdır, aslında rejimin temel noktalarındaki inkılapları sorgulamıyor, sorgulayamıyor. Bugün biz ne konuşuyoruz? İşte etek boyu ondan sonra içki alacağım mı? Kimse Medeni Kanunu sorgulamıyor. Yani çok minördür ve kimse eşit vatandaşlığı sorgulamıyor. Kimse millî egemenlik, eşit vatandaşlık ilkesi, modernleşme/Batılılaşmayı sorgulamıyor. Bunlar artık oturmuş. Hepimizin içinde oturmuş. En radikal %1-2 değilse yani bugün işte en muhafakarların bile çocukları gidip Batı'da okuyor. Modern bir eğitim almak istiyor. Kalkınma şeyi onda da var. Bunlar aslında oturmuş. O yüzden biz hep böyle yüzeysel şeyler işte ne bileyim okulun isminin önüne şu yazılıyor mu, şunun üstüne bunlar zaten başarının şeyi. Kavgamızı başka sosyoekonomik nedenlerden gelen köylülükten kentleşmeye geçemememizden kaynaklanan başka bir kültür savaşını biz cumhuriyet üzerinden veriyoruz. Onu da semboller üzerinden veriyorsak o cumhuriyet zaten oturmuştur. Stabil bir sistemdir artık. Çünkü kavgamızı vereceğimiz yeri seçtiğimiz sembollerini kullanabiliyoruz. Oradan doğru düzgün kırıcı bir fay hattı bulamıyoruz. Bu da aslında cumhuriyet inkılaplarının büyük bir çoğunluğunun yani Osmanlı modernleşmesi yani 1839'dan beri gelen Osmanlı modernleşmesinin

bize oturduğunu söylüyor. Tabii bunlar biraz beylik laflar oldu. Ben kendi kısmımı yani kendi fikrimi söyleyeceğim kısma geleyim. Cumhuriyet neyi çözdü? Osmanlı'nın çözemediği 3 tane yapısal problem var, 3 tane. Bu 3 problemi çözseydi Osmanlı bugün padişahım çok yaşa diye dolaşırdık. Hiç problem olmazdı. Meşru bir monarşi İlgiltere'de var. Neden olmasın? Olabilirdi okey. Ama bu 3 problemi çözemedi. Neydi o 3 problem? Birincisi, homojen bir millet yaratamadı. Üç Tarz-ı Siyâset diye bir kitap vardır. Gene siyaset bilimi öğrencileri olsaydı bilirlerdi. Hocaları biliyordur. Hocam ben öğrencilere anlatmaya alışmışım çünkü Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük ideolojileri üzerinden bir millet yarattı. Çünkü bakın 1600 yılında bir tarım imparatorluğu sadece vergi isterdi. "Vergini ver, köyünü terk etme, ses etme. Zındıklık falan yapmazsan seviniriz." Yani öşürü ver. Cumhuriyetin ilk kaldırdığı vergidir. Ne kadar modern olduğu oradan belli. Buğdayı ver, gerisine karışma ama modern devlet burada yükselmez? Herkes Foucault'u söylüyor. Foucault'u da çok iyi bilen bir rektörünüz var. Foucault'nun esas şeyi yani hep böyle cinsellik işte ne bileyim delilik ama yok. Esas onun altında şu var. 1700'lerde bir değişim başlıyor. Artık biz nüfus mühendisliği yapıyoruz Batı'da çünkü hem savaşın değişmesi, ilerde de kapitalizmin çıkması ki o da barakada kışla üzerinden fabrikaların örgütlenmesi fabrikalara bakarsanız. Bize şey lazım artık. Kendini eğitebilen, rıza gösterebilen, aktif katılım yapan vatandaş. Niye lazım? İşte bize subay lazım. Eğiteceğiz. Bize subay yoksa hekim lazım artık çünkü ordunun şeyi di mi? Onu eğitmemiz lazım. Bize bir de er lazım. Çünkü eskiden kim savaşıyordu? Aristokratlar, profesyonel savaşçılar. Şimdi oraya geliyorum. Dünya demokrasisi için en büyük problemlerden biri profesyonel özel şirketin askeri olması. Çünkü niye Antik Yunan'da demokrasi vardı? Piyade savaşıyordu. Piyadenin savaştığı yerde savaşıyor soracağın için daha demokratik, daha égalité yapılar orada. Fransız İhtilalî'nin de esprisi orada. Artık piyade çıktığı için orada ölmesi için bir neden vermesi lazım. Öyle Osmanlı gibi "köyde dur sen, arada cumada hutbede ismimi dinle padişahın değiştiğini orada anlarsın" diyemiyorsunuz. Artık bize fedakâr kendini bir milletle özdeşleştirecek fedakâr askerler, mümkünse ucuza çalışacak fazla grev yapamayacak işçiler. Bu da var yani dark sidedi da var. Üstüne üstlük bizim okullarımızda hem millet bilinci alacak hem de bizim ona uygun gördüğümüz sınıfsal duruma göre de bir eğitim alacak. Yani işte mühendis olacak daha şeyse müdür olacak, yönetici olacak ya da iş adamı ama bunlar için belli şeyler öğrenmesi lazım. Matematik öğrenmesi lazım, geometri öğrenmesi lazım. Eskiden böyle bir şey yok. Örgün eğitim diye bir kavram yok. Dolayısıyla 19. yüzyılda artık halklar toplumlara bakıyorlar. Ben seni alacağım, yönlendireceğim, eğiteceğim sen de kanaat getireceksin. Zaten şehirde yaşıyordun benim dediğim gibi davranacaksın. Sapıklık, delilik gibi kavramlar bile bundan çıkmıştır Foucault'a göre çünkü deli dediğiniz zaman deli olmayı ayırıyorsunuz bir tarafa. Sapık dediğiniz zaman ortaya tam bugünün beyaz yakalı çıkıyor. Çekirdek aile, tek eşlilik bunların hepsi son iki yüzyılda norm oldu. Belirli bir yaşta belirli bir üretime katılma. Bunların hepsi devlet tarafından eğitimle düzenlenen şeyler ve insanları eğitmeniz lazım. İşte bunu başaran ülkeler kapitalist ülkeler. Kapitalizmde binalar efendime söyleyeyim işte altın madenleri değildir. İnsan sermayesidir. İnsanı geliştirebilen toplumlar kapitalistleşmişlerdir. Bunu da en güzel 1945 yılından sonra Almanya'nın tekrar ayağa kalkması di mi? Tamamen yıkılmıştı. Eğer olay bina, fabrika olsaydı tekrar ayağa kalkamamaları lazımdı. Biz de Marshall yardımını aldık, onlar da aldı. Fark etmemesi lazımdı. İşte biz bunun içinde bir eş vatandaşlık ilkesi içerisinde bir duygusal birliktelik yakalamadı. Bunu Osmanlı yakalayamadı. Kâh Balkan Savaşları'nda Hristiyan nüfusunun büyük bir çoğunluğunu kaybetmemiz kâh Arapların bizden kopması. Bu da bir avantajdır. Bize Türk milleti diye bir kavram üzerinden ki şeylere baktığımızda orada da şey vardır yani işte Lazlar, Çerkesler artık ayrı ayrıdır ama artık o bir muhayel bir cemaattir. Bu da çok yanlış anlaşılan bir şey. Böyle iki bin yıllık millet olmaz. Milleti bir noktada anlaşılabilir bir siyasal şey gibi bir hayali cemiyet gibi dizayn edersiniz. İşte bunu dizayn etmeyi başardı. İşte o zaman siz devlet olarak devlet eliyle hem reform yapabilirsiniz hem de halkınızın kalitesini arttırabilirsiniz. Bunun başardı.

Bu yüzden cumhuriyetin en önemli hamleleri hep eğitim alanında olmuştur. Çünkü elinizde nüfus yok hem de nüfusun hiçbir eğitimi yok. Özel okulları hariç tutarak 6 bin tane ortaokul öğrencisi var ama 300 bin tane de ilkokul öğrencisi var. Demek ki bu da çözülmüş. “1241 lise öğrencisi zil çalınca derslere koştu.” haberci şeyiyle 1923-24 öğretim yılında. 1241 kişi lise sayısını gene unuttum ama üç haneliyi geçmiyor. Öyle garip bir sayı insan söylediği her seferinde acaba mı dediği bir sayı. 13 okulla 1241 kişi. Bunun içinde yalnız şey okulları yok misyoner okulları falan ama bu sayıyı iki ile çarpabilirsiniz iki buçukla çarpabilirsiniz birşey değil yani. Evet, ikinci çözdüğü, Bir millet yaratmış. İkinci çözdüğü, iktisadi bağımsızlık. Bu çok önemli bir şeydir. Çünkü Osmanlılar kendi vergisini kendi toplayamıyordu. Osmanlı içinde Düyûn-ı Umûmiye diye bir şey var. Fransızlar falan oturuyor orada vergilerin en güzellerini bunlar topluyor. Onu bırakın diyelim, ben Rumum - şimdi inşallah bu kısmını sosyal medya yapmazlar artık öyle düşünmek zorundayım- diyelim bir arkadaş Rum adam gidiyor Fransız Konsolosluğuna Fransız Pasaportu var. Adamı yargılayamıyorsun. Adam vergi vermiyor. Dışarıdan gelen ürünler vergisiz. Bu ne demek? Eğer çok da ekonomi olarak hani kafada uyanmadıysa, bu şu demek senin zaten sanayin yok. Adam dışarıda ucuza üretiyor. Bir de buraya getiriyor. Nasıl cep telefonuna vergi yani cep telefonunda vergi olması belki birgün içerde cep telefonu ya da araba teknolojisi varsa ona yardım da etmek içindir aynı zamanda. Cep telefonu örneği belki olmadı. Belki başka şeylerde yani biz o gümrüklerle kendi ekonomimizi koruruz. Bunu yapamıyor Osmanlı dışardan getiren adam aynı fiyata ya da %3-5'e satıyor %30-40 değil yani. Bununla oynayamıyorsunuz bunu sağlamıştır. Ve Mustafa Kemal'in güzel bir lafı var. İstiklal-i tam yani tam bağımsızlık, hakimiyet-i iktisadiye ile tarsin edilmelidir yani desteklenmelidir. Siyasi ve askeri zaferler ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, iktisadi muzafferiyatlar ile terviç edilemezlerse husule gelen zaferler payidar olamaz az zamanda söner. Hakikaten de öyle yani biz hep siyaseti konuşuyoruz. Ben öğrencilere de söylüyorum. Siyaset hem tarihin siyaset tarihin en önemsiz şeyi aslında sonucu, çıktı. Onun daha altındaki underline factorlara bakmak lazım. Bir gün İslam tarihiyle ilgili bir şey anlatacağım. Orada da İbni Batuta'nın Seyahatnamesi'ni okuyorum. Orada devlet üç kere geçiyor. Adam tekke ve zaviyelerle Fas'tan Çin'e dünyanın her yerini dolaşiyor. Tek kuruş para ödmeden ama sen kitaba bakarsan kimse onları yazmaz. Anca bu adam yazınca görürsün. Olay böyle iktisadi sosyolojik hep şey elimizdeki kapital sermaye. O yüzden de siyasi bir şey anlatmıyorum. Hep sosyolojik ya da ekonomik tarafını ve iktisadi bağımsızlık da öyledir. İktisadi bağımsızlığı Osmanlı kazanamamıştır. Kapitülasyonları kaldırdığında müttefiki Almanlar bile “Siz niye kapitülasyonları kaldırdınız?” demiştir. Yani savaşa girdiğiniz adam bile istemiyor. Çünkü bu ekonomik sömürü sisteminin ortaya atılmasına geleceğim. Üçüncüsü, muasır medeniyetlere katılmak. Bu da gerçekleşmiş bir şeydir. Osmanlıların en büyük problemi 19. yüzyılda iki tane ülke var ki, olmasa olur. Biri Polonya biri Osmanlı. Polonya'yı çatır çatır paylaştılar. Osmanlı'yı da bayağı paylaştılar. Çünkü bunlar arkeik görülüyor. Bugüne ulaşamamış görülüyor. Hasta adam, bize diyorlar. Polonya da öyle. Bunlarda “absolutism” mutlakiyet aşaması olmadığı için daha 18. yüzyılda geliyor buradan Avrupalı “Oooo bunların köylerinde adam yok. Padişahının emri İstanbul'dan 50 kilometre öteye gitmiyor. Kendi Fransız ve modern devleti daha 18. yüzyılda bile karşılaştırıyor ki, bunlar zaten ölsün.” Bunları zaten biz paylaşabiliriz. Bu 19. yüzyılda misyon stimulatist dediğimiz bunlara medeniyet götüreceğim. Daha sonra Irak Savaşı'ndan sonra da şeye dönüşecek. Onu bir de, biz buraya uygarlık götüreceğize, getirecekler. Osmanlı burada bir Afrika devleti gibi değil, bir Avrupa devleti arasında Avrupa devletlerinin arasından düşenlerden biri. Ve bugün nereden baksak Türkiye Cumhuriyeti sonuçta Batı'da eş değer saygı görmektedir. Yani adamı NATO'ya almazlar Müslüman bir ülkeyi ya da Avrupa Birliğine o kadar gelemesiniz. Bunlar az şeyler değildir. Bu siyasi hareketleri onay almak için söylemedim ama o yönde bir hareket ettiğinizde muhattap alınmak kolay bir şey değildir. Türkiye bir Irak, bir Suriye değil. Bu ülkeleri niye diyorsunuz dersiniz. Bunlar eski Osmanlı ülkesi işte oradan kopanlardan biri de biziz. Biz hep şeyle

karşılaştırıyoruz ya İsveç'le, Fransa'yla. O da bir hedef olarak doğrudur. Ama realitede başka bir realite de var. Dolayısıyla biz sadece o değil. Medeniyete katkı yani Nobel Edebiyat Ödülü alan bir edebiyatçı çıkarabiliyoruz. Semiha Berksoy gibi birini Leyla Gencer gibi herhalde opera tarihinin 20. yüzyıl üç büyük divasından birisini opera sanatçısını çıkarıp İtalya'da meşhur edebiliyoruz. Sadece topçu ithal etmiyoruz yani ya da sadece Türk dizisi ithal etmiyoruz. Biz bunları ithal ediyoruz. Sadece bilmiyoruz neyi ithal ettiğimizi. Bu az bir başarı değildir. Bunu da iki tane radyo, üç tane fakülteyle yapmıştı Cumhuriyet 40'lardan 50'lilerden bahsediyorum. Hiç 80'lere, 90'lara, 70'lere ya da Türkiye'nin dünya ekonomisine entegre olduğu dönemlerden bahsetmiyorum. Dolayısıyla bu üç problemi çözdüğü için; yani millet yarattı, iktisadi bağımsızlığı sağladı ve medeniyetler arasında muhatap alındı. Muhatap alınanlar var. Muhatap alınmayan ülkelerin halini görüyorsunuz. İşte Libya'yı gördünüz. Takır takır bombalayiverdiler içeride bir şey çıktığı zaman. İşte Sudan'ı görüyorsunuz. Yemen'de şimdi ne oluyor kimsenin haberi var mı, kimsenin umurunda mı? Afganistan'ı gördünüz. Yani Afganistan... Irak'ı gördünüz. Böyle bir devlet değil en azından Türkiye en azından toprakları ne bileyim belli bir güvence altına alınmış ve muhatap kabul ediliyor. Tamam bunu başardı, onu yaptı. Çok güzel sen de tarihçisin. Bunu da bana çok soruyorlardı. Yani bunu söylemekten artık benim söylememe gerek yok ama herhalde ihtiyaç var. Onu da 2 milyon kişi gördüğüne göre burada tekrarlayayım. Mustafa Kemal'in mirası ne? Mustafa Kemal'in mirası aslında bir miras olmamalı olmaması gerekli. Bizim onun ötesine geçmemiz gerekirdi. Ama madem bu noktadayız. Mustafa Kemal'in bir tane mirası var. Çok şey var da tek kelimeyle anlatmak gerekirse: Akılcılık ve bunun içinde akılcılık derken de mesela "hayata en hakiki mürşit ilimdir" diyor. Niye mürşit diyor orada? Mürşit ne demek? Hiç bilen var mı öğrenciler? Size sormuyoruz biliyorsunuz o yüzden. Mürşit işte tasavvuftan gelen bir şeydir. Yani siz bir şey edinecekseniz, ilim edinin diyor. Orada bir o miras alınmış posterlere, araba arkasındaki imzalara. İşte benim okumuş bayağı böyle yüksek arkadaşlarım var. Resim koyuyor karşısına da rakı koyuyor. Bu şimdi mistisizmdir. Bu başka bir şey! Bu yapılabilir, zararı yok. Ama bunun ötesine akılla mantıkla geçeceğiz. Bugün ben iyi bir üniversitede olduğumu düşünüyorum. Oraya geldiğimde kim Tek Adam'ı okudu dediğim de kimse el kaldırmıyorsa burada bir problem var. Yani bunu ben her yerde soruyorum, kimse el kaldırmıyor. Bu arada şey yapmayın. Bu kitaplar benim herhangi bir kitabımdan az sattı. Bu çok ayıp bir şey. Utanıyorum Şevket Süreyya Aydemir'e karşı yani herhangi popüler bir yazar Şevket Süreyya Aydemir'in 60 yılda sattığı kadar satabiliyor. Bu her kitapçıda bulabileceğiniz baskısı maskısı olan bir kitap herkesin kale aldığı, örnek aldığı kitap. Bu neden böyle biliyor musunuz? Şimdi bu dinle ilgili ilişki de anlaşılıyor. Şimdi tarım imparatorluklarının ortaya koyduğu hukuk ve çözüm bulma sistemlerine buna bilimsel metot da dahil. Bu dinler üzerinden oluşuyor. Mesela Konfüçyüsçülük bizim bildiğimiz anlama gelmiyor. Onu bırakıyorum ama İslam medeniyetine 12.-13. yüzyılda giderseniz birçok problemi çözmüştür. Çözme yüzlerce dindar bunlar ayakta kalmazdı. Yani tarım imparatorluklarının çözüm bulma sistemi dinlerin içinde kendini ifade etmiştir. Şimdi bununla ilgili ve dinlerin içinde de akılcılık yok değildir aslında ilk başta. Neden? Kendiyle çelişen şeyler olur. Belli manevra alanları olur. Oraya da yani eskiden hukuk yapacaksanız dinin içinde yapıyorsunuz. Roma hukuku falan değilse. Eskiden felsefe yapacaksanız belli Râzî'yi okuyun ateist gibi gelir okuduğunuz zaman yani hiç akıl yürütülmüyor değil. Ama bu tarım toplumlarının çözümleridir. Tarım toplumu da 19. yüzyılda bir anda hızla geliştiği zaman binbeşyüz senelik bir yapı yüz senelik şeye adapte olamaz. Yani bu ülkenin nüfusu mesela yüzyılda 6.5 kat arttı. Fransa'da, İngiltere'de sanayi devrimiyle 1850'den sonra İngiltere'de yaşanan değişim inanılmaz bir değişim. Bu değişimi, dinle daha doğrusu eski tarım toplumuna göre çözüm üretmiş bir sistemle hiçbir yer girmedi, hiçbir yer giremedi. Bunun yerine yeni bir metot çıkardılar. İşte akılcılık dediğimiz metot. Aslında o da bir bilgi sistemi. Modern dünyada biz bunu kullanıyoruz. Çünkü değişen şartlar bize inanılmaz yeni, zorluklar inanılmaz yeni fırsatlar yarattı. Sıfırdan başlayıp bir külliyat aynı Roma hukuku Corpus Iuris

Civilis'te bahsettiğimiz zaten o güne kadar yazılan Roma hukuk sistemlerinin metinlerinde dair bir şeydi. Bugünde biz hukuk yaparken, bugünde biz ticareti hukuk yaparken aslında son 200-250 yıllık bir şey. İslam da öyledir. İslam hukuku da oturana kadar sadece Kur'an'dan o yüzden gelmez. Hadisler onların toplanması, Hristiyanlık da öyledir. Sistem doğar 300 yılda katılır. Çok büyük değişimleri kaldıramadığında yeni bir sistem gelir. İşte Batı ilk başta başladı. O yeni sistem akılcılık şimdi o sistemi kullanması lazım. O sistemdeki hayataki en hakiki mürşit derken o yani eski tarım imparatorluklarının sistemi ki, bu da kendi arasında mistisizmi seçmiştir, tasavvufu seçmiştir, daha gönül bağıyla bağlantı seçmiştir. Bizim bundan uzak yani kişisel anlamda durmak zorunda değiliz belki ama bizim bunun yerine akılcılığı ön plana koymamız gerekir. Oysa ben Mustafa Kemal'le ilgili insanların gönüllerinde çok yer olduğunu görüyorum ama beyinlerinde çok yer yok. Buraya fazla almıyorlar. Burada yer olmasının önemi yok. O yüzden ha bire linç ediyorlar. Ben bunu hiç unutmuyorum. Sokak röportajında bana sonradan yazmış bana haksızlık etmiyorum. Sokak röportajında biri soruyor. Mustafa Kemal'le ilgili bir şey söylüyor. O diyor, bu savaşı kaybetti şu savaşı kaybetti. Herkese sorup 3 ay bu programı yapan adam tek kelime edemedi. Oradan polis çağırın falan diyor bunu yani. Senle ilgili karşıt görüş geldi. Bu kadar sevdiğim adamla ilgili hiç mi bir şey öğrenmedin? Hiç mi bir şey öğrenmedin? Açıp bir kitap, şu 2 kitabı bile okuyamadın mı? Sizin için söylemiyorum sizler gençsiniz ama yani çok bunun böyle edebiyatını yapan, ölüp ölüp dirilen çünkü niye huşu. Bunun adı huşudur. Ne Mustafa Kemal'i böyle anlayabiliriz! Bunun adı cezbedir. Onun tam karşı olduğu şeyi yapıyoruz. Çok enteresan bir şey. İnsanoğlu hep oraya geliyor. İdolleştirir karşı olduğu noktaya geliyor. Bizim akılla bir sonraki şeye öğrenerek, bilerek, araştırarak geçmemiz lazım. Bunu yapmadığımız sürece huşu içinde bir takım işte ne bileyim çöşku içinde algılayabiliriz. O bizi bir yere götürmez. Bir sonraki yüzyıla da götürmez. Çünkü gene dünya değişiyor. Yeni imkânlar ve yeni zorluklar var. O yeni imkânlara ve o yeni zorluklara göğüs gereceksek orada bu ülkeyi ikinci yüzyılında bir yere taşıyacaksak bizim okumayı, öğrenmeyi, analiz etmeyi başarmamız lazım. En başta siz bu şey lafı aslında ilk ben söylemişim. 40 yaşının altındaki üstündekilere göre bir şey söylemek hakikaten insanın hayatını değiştirmesi zor. Baba oluyor, konum sahibi oluyor. Siz gençler yapabilirsiniz bunu. Onun içinde biraz araştırıp bilmek gerekir. İşte cumhuriyetimize ne kadar sahip çıkıyoruz? Ona geldiğimizde ne kadar sahip çıktığımız ne kadar öğrendiğimizle doğru orantılı. Gençler arasında şöyle bir şey var. Belki hocalarımız çok yakalayamamışlar. Kitap okumanın abartılmış bir balon olduğunu düşünüyorlar. Çok fazla sayıda var bunlar. Ben çünkü çok temas halindeyim. Tarih öğrencileri arasında özellikle roman okumuyorlar ve bunu şöyle açıklıyorlar. Ben başkalarının hayallerini neden okuyayım? Ben bunu Fransızcaya çeviremem. Yani utanırım ya da İngilizceye çeviremem. Hakikaten hiçbir Fransız ya da İngilizin böyle bir laf edeceğini düşünmüyorum. Bu oturmuş çünkü o şeyle beraber öğrenmemenin bir norm olduğu bir yerdeyiz. Grashem Law diye bir şey var. "Kötü para iyi parayı kovar." Bizde de kötü bilgi iyi bilgiyi kovuyor. Öğrenebileceğin birçok bilgi yanlış bilgi aslında dolayısıyla bir yerde de bu kötü tutum kural halini aldıktan sonra geri dönülemez bir sosyal sermaye sıkıntısı çekiyoruz. Yetiştirdiğimiz insanların sahip çıktıklarını düşündükleri şeylerden bihaber olduklarını görüyoruz. Bakın, üniversitelerin durumu en başında bunu artık kurumlar da yapamaz. Dünyada da benzer şeyler var ama Türkiye'de o kadar artık öğrenmeme şey olmuş ki, üniversitelerin işte kitap sayıları. Birkaç tanesi hariç işte yüz bini geçen kitap yok ki özel üniversiteler bunlar. Yani biz çocukları özel üniversite gibi kurumlarda topluyoruz ama orada kütüphane yok. Kütüphane olmayabilir. Öğrenci de kitap var mı, demiyor. Bu ülkede şeyden arabalara siyah cam çekiliyordu. İsyan ettiler onu değiştirdiler. Mahallelerde kütüphane yoktu. Hiç isyan eden olduğunu duymadım. Dolayısıyla bizim okuduğumuz, öğrendiğimiz, analiz ettiğimiz kimseye de ilimden başka kimseden irşat beklemediğimiz, onun peşinden gitmediğimiz kendi aklımızı kullandığımız bir süreç olmalı. Mustafa Kemal bize birey olmayı, kendi aklını takip etmeyi, başka birinin kılavuzluğundansa kendi aklını takip etmeyi, o akılla, o rasyonla modern

hayata uyum sağlamayı miras bıraktı. Umarım bunu başarırız diyorum. Umarım çok uzun olmadığını düşündüğüm konuşmamı bitiriyorum. Cumhuriyetimizin 100. Yılı kutlu olsun diyorum.

Sunucu: Hocamıza verdiği bilgiler için teşekkür ediyoruz ve Hoca'mızı bırakmıyoruz. Rektörümüzün bugünün anısına bir armağanı olacak. Rektörümüz Prof. Dr. Hasan Bülent Kahraman'ı hediye takdimi için sahneye davet ediyorum. Buyurun Hocam,

Emrah Safa Gürkan: Hocam bir dejavu oldu bu. İlk kez olmuyor.

Hasan Bülent Kahraman: Şimdi ben Emrah Safa Gürkan'ı çok eski tanıyorum. Yani sizin gibi öğrenci olduğu yıllardan beri tanıyorum. Benim manevi oğlumla sınıf arkadaşlarıydılar. İki de dünyanın en önemli bilim adamları arasına girdi ve kendi alanlarında dünyayı değiştiren tezler yazıyorlar. Tezlerinin adı uzun uzun. Bundan sonra tez yazmaz. Yazdığı kitaplar çok önemli korsanlık hakkında yazdığı kitabı özellikle tavsiye ederim. Bir de "Cumhuriyetin 100 Günü, Cumhuriyetin 100 Portresi" diye iki ayrı kitabı var. Bu konuşmadan sonra zaten onları okumanız gerekir. Fakat bir küçük anekdot anlatacağım. Ben Şevket Süreyya'yı tanıdım. Evine de gittim ölümünden kısa bir süre önce. O zaman tabii daha revaçta birisiydi ve benim onu tanımam çok ilginç bir anekdottuyla olmuştu. Onu şimdi anlatmayacağım. Fakat dedim ki şöyle evinin üst katında otururdu. Alt katını çalışma evi gibi yapmıştı. Bu Sovyetler Birliği'nde bulunmuş Nazım Hikmet'le birlikte ve Vâlâ Nureddin'le birlikte. Bir alışkanlığı var. Akşamüstü beşe kadar çalışıyor. Öğlen yemek yiyor, uyuyor, uyanıyor, tekrar çalışıyor. Beşte çalışmayı bırakıyor. Semaver, Rusya'dan almış büyük bir semaver, var. O kaynamaya başlıyor ve misafirleri geliyor. Bu gibi cemiyetlerde ben bulundum. Burada bir usul vardır. Hizmeti en genç olan yapar. O, kapıya en yakın oturur. Lafa söze karışmaz. Ben biraz da erken gittim biraz daha konuşayım kendisiyle diye. Bu Tek Adam, İkinci Adam bunlar üçer ciltlik kitaplardı. Sonra bunların çeşitli versiyonları çıktı. Sonra Menderes'in hikâyesini yazdı fakat dünyaya Türkçeden çevrilecek bir kitap olsa Tek Adam kitabı ayrı bir şey ama Suyu Arayan Adam'ı söylerim ben yani dünyada büyük tarihsel yıkımlar, dönüşümler döneminde ona tanıklık eden bizim çok insanımız yok. 1848 Komününden ben bahsettim. Hoca, 1848 Komünü'ne katılan İttihatçılardan da söz etti. Bunlar çok önemli. Şevket Süreyya Bey oraya gitmiş, katılmış, Sovyetler Birliği'nde devrimi yaşamış, dönmüş gelmiş. Onun Türkiye Komünist Partisi'yle bir ilişkisi var. Sonra Atatürk'ün işte bürokrasisinde görev yapmış. Bu kitaplar ne kadar gidecek di mi? Şimdi bir kitap yazıldıktan sonra onun dayanma süresi var. Kitaplarda eskiyor. Şevket Süreyya Bey, buna bir addendum yazmak istiyordu. Bir ek yazmak istiyordu. Ona ömrü hiçbir zaman yetmedi. Ama kitaplarının dedi ki bana "bazı kitaplar" dedi, "saman alevi gibidir, bazıları da taş kömürü gibidir. O böyle yavaş yavaş yanar." Şevket Süreyya'nın Tek Adam'ını, Andrew Mango'nun, eski bir dostum artık aramızda değil. Onun Atatürk kitabını mutlaka okumanızı, Emrah Safa Gürkan'ın kitaplarıyla birlikte okumanızı şiddetle öneririm. Şimdi bunu söyledikten sonra Ancien Régime'nden bahsetti. Ancien Régime de değiliz. Foucault'nun bahsettiği modernite yıllarında da değiliz ama bu işlerin önemli bir kısmı 20. yüzyılın başında ve 19. yüzyılın sonunda cereyan etti. Ben de kendisine hırsızların yaptığının tersine bir kitap armağan etmeye karar verdim, verdik. Hırsızlar yükte ağır -pardon- yükte hafif pahada ağır kitap alırlar. Benim armağan edeceğim kitap bir 20. yüzyıl görsel tarihi, görselliğe yükleniyor ama bir görsel tarih o da olmadan olmuyor. Bir kere yükte çok ağır. Sabah çok zor taşıdık bunu. İtiraf edeyim pahada da ağır. Çünkü Emrah Safa Gürkan'ın bilgisi, kişiliği, değeri bizim için çok yüksek. Onun ağırlığına denk düşmese bile ona bu kitabı hediye etmek benim için Işık Üniversitesi adına büyük bir mutluluk. Kendisine geldiği için, aramıza katıldığı için bu çok heyecanlandırıcı, çok uyarıcı konuşması için yürekten teşekkür ederiz. Hocam, iyi ki geldiniz. Size bu kitabı veriyoruz. Ancak böyle verebiliyorum. Kusuruma bakmayın. Tekrar görüşeceğiz. Hepinize çok teşekkürler.

Sunucu: Konuřumuz Prof. Dr. Emrah Safa Gürkan'a Cumhuriyetimizin 100. Yılı Konferansı sebebiyle niversitemize konuk olduğu için bir kez daha teşekkür ediyoruz. 29 Ekim Cumhuriyet Bayramının 100. Yılını Kutlamak için hazırladığımız programımız burada sona eriyor. Katılımlınız için siz değerli konuklarımıza ve oğrencilerimize mteşekkirlereimizi sunarız. Saygı ve sevgilerimizi sunuyoruz. Yaşasın Cumhuriyet, Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti!

*** Video burada sona eriyor. ***